

Dobrovolnictví středoškolských studentů

Bc. Jitka Jančářová

Diplomová práce
2014



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Jitka Jančářová
Osobní číslo: H120039
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: kombinovaná

Téma práce: Dobrovolnictví středoškolských studentů

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury vztahující se k tématu dobrovolnictví středoškoláků.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu dotazníkovou metodou.

Vzorek: studenti vybraných středních škol.

Zpracování a vyhodnocení dat s použitím různých vyhodnocovacích metod pedagogického výzkumu.

Přijetí a prezentace závěrů, nástin možného využití výsledků výzkumu v praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BRUMOVSKÁ, Tereza a Gabriela MÁLKOVÁ. Mentoring: výchova k profesionálnímu dobrovolnictví. Vydání první. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-807-3677-725.

Dobrovolníci mění svět: sborník příkladů dobré praxe. Redaktorka sborníku Svatava Šimková. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2011. ISBN 978-808-7449-158.

FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století. Praha: Agnes, 2010. ISBN 978-809-0369-689.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích. Vydání druhé. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-736-7178-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie 1. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Jana Kitliňská, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd


Datum zadání diplomové práce: **15. ledna 2014**

Termín odevzdání diplomové práce: **18. dubna 2014**

Ve Zlíně dne 15. ledna 2014


doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka




Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně10. 4. 2014.....

.....*J. H. Jureček*.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

V naší práci se zabýváme problematikou dobrovolnictví z pohledu dnešních středoškolských studentů. Jaké mají mladí lidé o této práci povědomí? Mají zájem o tuto činnost? Zajímají se o dění ve společnosti? Jsou ochotni obětovat svůj volný čas potřebným? Tyto a další otázky si budeme klást, ale budeme se také snažit nalézt na ně odpovědi.

Zamýšlíme se nad významem práce dobrovolníků a jejím společenským doceněním. Pokušíme se o zmapování současného vidění dobrovolnictví očima středoškolských studentů. V teoretické části budeme pracovat s pojmy, které se váží s uvedeným tématem, nastíníme jeho legislativní zakotvení a porovnáme přístupy k dobrovolnické práci v České republice a v Evropě. Klíčovým bodem práce je její praktická část, jejímž výsledkem by mělo být získání informací týkající se této problematiky od studentů středních škol. Výsledky výzkumu budou využity na konkrétních středních školách při rozhodování o způsobu a zaměření dobrovolnické činnosti studentů.

Klíčová slova:

dobrovolník, dobrovolnictví, empatie, charita, nezištnost, organizace, pomoc

ABSTRACT

The topic of this is the voluntary work from the point of view of today high school students. What is the awareness of young people about this work? Are they interested in this activity? Are they interested in what is happening in the society. Are they ready to sacrifice their free time and help to the people in need? The aim of the thesis is to find the answers to those questions.

We are giving a thought to the importance of the voluntary work and its appreciation in the society. We are trying to map the opinion about voluntary work by high school students. The first theoretical part explains the terms linked to the topic, places the voluntary work under the law and compares the approach to the voluntary work in Europe and in the Czech Republic. The second part of the thesis is the key part. We are trying to get the opinion about voluntary work from high school students. The result of this research will be used on the certain high schools. It will help decision making about the way and direction of the student voluntary work in those schools.

Key words: volunteer, voluntary work, empathy, charity, selflessness, organization, help

„Chvilka pomoci je lepší než deset dní soucitu.“

Rumunské přísloví

Děkuji paní Mgr. Janě Kitliňské, Ph. D. za vedení mé diplomové práce, za poskytnuté cenové rady, podněty a připomínky.

Dále děkuji také osloveným pedagogům vybraných škol za jejich vstřícnost při provádění mého výzkumu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 DOBROVOLNICTVÍ VČERA A DNES	12
1.1 CHARAKTERISTIKA A DEFINICE DOBROVOLNICTVÍ	13
1.2 LEGISLATIVA DOBROVOLNICTVÍ.....	15
1.2.1 Všeobecná deklarace o dobrovolnictví	18
1.2.2 Zákon č. 198/2002 Sb.	19
1.3 DOBROVOLNICTVÍ V ZEMÍCH EU.....	22
2 DOBROVOLNICTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE	26
2.1 ORGANIZACE PRACUJÍCÍ S DOBROVOLNÍKY	28
2.2 DOBROVOLNICKÉ PROGRAMY	29
2.2.1 Dobrovolnické organizace působící ve Zlínském kraji.....	30
2.3 PŘESHraniční dobrovolnictví	33
3 DOBROVOLNÍK	37
3.1 DOBROVOLNICTVÍ MLÁDEŽE	37
3.2 PŘEDPOKLADY PRO PRÁCI DOBROVOLNÍKA	38
3.3 VÝCHOVA K DOBROVOLNICTVÍ	39
3.4 MLÁDEŽ A JEJÍ ŽIVOTNÍ HODNOTY.....	41
3.5 VÝZNAM DOBROVOLNICTVÍ	44
4 VIZE DOBROVOLNICTVÍ	45
II PRAKTICKÁ ČÁST	47
5 VÝZKUM	48
5.1 STANOVENÍ CÍLŮ VÝZKUMU	49
5.2 STANOVENÉ HYPOTÉZY	50
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR A CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ	50
5.4 POJETÍ A METODA SBĚRU DAT	53
5.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT	54
6 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	75
6.1 APLIKACE VÝSLEDKŮ V PRAXI	78
ZÁVĚR	79
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	80
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	85
SEZNAM OBRÁZKŮ	86
SEZNAM TABULEK	87
SEZNAM PŘÍLOH	88

ÚVOD

Dnešní doba klade na lidi velké nároky. Vše je orientováno na dosahování perfektních výkonů, zvládání krizových situací, flexibilitu, kreativitu a mnohdy i důslednou cestu k vytyčeným cílům bez ohledu na ostatní. Už od raného věku je dítěti zdůrazňováno, že je individualitou, že může projevit své názory a odmítnout, co se mu nelíbí. Je také neustále motivováno, aby se snažilo v něčem vyniknout (ve škole, ve sportu), aby umělo uplatnit to, v čem je výjimečné. Na druhou stranu se dítě ve vzdělávacím procesu má naučit kooperovat, spolupracovat a komunikovat s ostatními spolužáky. Mělo by si osvojit řadu kompetencí, jejichž zvládnutí je důležitou součástí socializace dítěte. Pokud je vše v rovnováze, dítě má dobré rodinné zázemí a škola dodává dostatek podnětů pro jeho harmonický rozvoj, pak je velký předpoklad, že se dítě vyvine v člověka se zdravým sebevědomím, správnými zásadami a pevným charakterem. Člověka, který se umí seberealizovat, ale který má také zájem o společenské dění, který se zajímá o problémy a neduhy současné společnosti, který má také potřebné sociální citění a je ochoten v rámci svého volného času pro společnost něco dělat.

A právě na zjištění tohoto stavu je zaměřena naše diplomová práce. Chceme oslovit mladé středoškoláky a získat informace o jejich názorech na pomoc potřebným, zaměřit se na jejich ochotu dělat ve svém volném čase něco užitečného i bez nároku na finanční odměnu. Chceme zjistit, jaké procento mladých lidí už tuto práci někdy dělalo nebo zda se v této oblasti angažují jejich rodiče či příbuzní.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části: teoretickou část a praktickou část, jejíž součástí je analýza a prezentace výsledků. V teoretické části je stručně nastíněna historie dobrovolnictví, legislativa spojená s touto tematikou v České republice, v zemích EU a různé oblasti působení dobrovolníků.

V praktické části jsou zpracovávány získané údaje - názory mladých lidí na dobrovolnou pomoc ve svém volném čase, zaměření této pomoci na konkrétní oblast a jejich zkušenosti a očekávání spojené s touto aktivitou.

K získání údajů jsme zvolili kvantitativní výzkum pomocí dotazníkové metody. Tento způsob nám zajistil dostatečné množství informací od značného počtu studentů. Pro vyhodnocení výsledků jsme použili některé metody aplikovaného pedagogického výzkumu.

Dosažené výsledky jsou popsány v poslední kapitole praktické části práce spolu s pokusem o nástin možného využití těchto údajů ve školské praxi na vybraných středních školách.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DOBROVOLNICTVÍ VČERA A DNES

Dobrovolnictví jako sociální fenomén, je spojováno se vznikem nejstarších kultur. V celém dlouhém vývoji lidstva neexistovalo takové společenské uspořádání, kterému by byla vzájemná pomoc cizí. Lidé si od nepaměti dobrovolně pomáhali při různých přírodních katastrofách či neštěstích, které je během života postihovaly. Svou pomoc nabízeli bezplatně, jen s pocitem, že příště mohou být v roli postižených oni sami. Tuto sousedskou výpomoc začali postupně zastřešovat různé církevní organizace, kláštery a dobrovolnické obecní či cechovní spolky. Dříve spontánní gesto se stává organizovanou a řízenou činností. Její poskytovatelé vyhledávají jak příjemce (adresáty) jejich pomoci, tak také oslovují nové spolupracovníky, kteří jsou ochotni nezištně pomáhat. Vítaná byla jak pomoc manuální, tak i finanční dary, které umožňovaly potřebnou pomoc zajistit. Častou variantou byly také různé humanitární sbírky. Vybíralo se šatstvo, potraviny nebo peníze. Tato forma je používaná dodnes. Její výhodou je rychlé shromáždění potřebných věcí nebo finanční částky a tím i zajištění okamžitá cílené pomoci v oblasti, kde je to potřeba. Je to účinná metoda, která přináší rychlé, operativní řešení problému. Někdy, především v případě přírodních katastrof nebo nenadálých havárií či nehod, jde hlavně o zajištění včasné pomoci bezprostředně po neštěstí. Dobrovolníci pomáhali a pomáhají všude tam, kde si postižení lidé sami pomoci nemohou. Vyslaní dobrovolničtí pracovníci jsou mnohdy jedinou nadějí lidí, kteří jsou ve svízelné životní situaci a vlastními prostředky by ji neuměli (nebo nemohli) řešit. Pomoc dobrovolníků zachraňuje životy, zdraví i materiální hodnoty.

Dobrovolnictví je základním stavebním prvkem občanské společnosti. Uskutečňuje nejvyšší aspirace lidstva – touhu po míru, svobodě, příležitostech, bezpečí a spravedlnosti pro všechny. (Všeobecná deklarace o dobrovolnictví, 2009, s. 10)

Současné moderní technologie umožňují spojení s celým světem. Budování mezilidských vazeb a jejich udržování je díky sociálním sítím snadnější, ale zároveň ztrácí určitý lidský prvek, schází mu vřelost, emoce. Díky znalosti cizích jazyků můžeme komunikovat s celým světem, ale mnohdy neumíme promluvit s prarodiči nebo se sousedem. Cestování nabízí možnosti poznávat jiné země a kultury, být za několik málo hodin na opačné straně planety. Televizní kanály nám zprostředkují události v přímém přenosu, jsme nepřetržitě zásobováni čerstvými informacemi a díky počítačovému připojení jsme stále on-line. Cítíme se součástí světového dění, ale je to jen klam – sedíme sami u svých obrazovek, každý člen rodiny ve svém pokoji. Ztrácíme schopnost prožívat společně všední radosti i starosti,

schopnost svěřovat se nebo se radovat z úspěchů druhého. A právě motivace mladých lidí k dobročinnosti a jejich zapojení do dobrovolnické služby by bylo jednou z cest, jak podnítit jejich zájem o dění ve společnosti, jak spojit různé sociální skupiny, nabídnout novou alternativu trávení volného času. *Dobrovolnictví nabízí jedinečnou možnost pro spojování jedinců, komunit – ale i generací.* (Kitliňská, 2012, s. 129) V naší práci se budeme ptát mladých středoškolských studentů na jejich názory týkající se oblasti dobrovolnictví, na to jestli a za jakých podmínek by se do této činnosti zapojili.

1.1 Charakteristika a definice dobrovolnictví

Na samém začátku naší diplomové práce se pokusíme o charakteristiku dobrovolnictví. O vymezení pojmu *dobrovolnictví* se pokouší řada autorů z různých úhlů pohledu a jeho specifikaci podává také zákon o dobrovolnictví. Avšak *v akademické obci neexistuje shoda na jediné přijímané definici dobrovolnictví. Nicméně podle Dekkera a Halmana (2003, in Frič, Pospíšilová, 2010) najdeme v různých definicích minimálně tři společné prvky: dobrovolnictví je nepovinné, neplacené a je ve prospěch druhých. Čtvrtým a méně častým definičním prvkem je podle nich organizační kontext. Jak Dekker a Halman upozorňují (a užitečně rekapituluje též Rochester 2006), analýza definice dobrovolnictví obvykle nachází nejasnosti ve všech třech klíčových bodech.* (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 9)

O dobrovolnické činnosti tedy můžeme hovořit v případě, že splňuje čtyři obecné charakteristiky dobrovolnictví: je svobodně zvolena, vykonávána bez nároku na odměnu, je strukturovaná a je konkrétní pomocí někomu. Pokud vyloučíme dobrovolnou práci nařízenou jako formu alternativního trestu, pak se jistě většina dobrovolníků angažuje ze svého vlastního rozhodnutí a přesvědčení pro dobrou věc a s cílem pomáhat tam, kde je jejich práce vítána. Vykonávání pomoci bez nároku na odměnu je také pochopitelné, i když pokud se nad tím zamýšlíme do detailu, nemusí to být vždy zcela pravda. Odměnou dobrovolníka může být poskytnutí určitých výhod od organizace, kde práci provádí. Např. poskytnutí vstupenky na kulturní představení, proplacení jízdného, stravy atd. Ale vycházíme z toho, že odměna za práci není primárním požadavkem výkonu práce dobrovolníka.

Důležité je též prostředí, ve kterém dobrovolník svou práci provádí. Pokud je činnost dobrovolníka zastřešena organizací, která se nábořem, zaškolením, koordinací a využitím dobrovolníků zabývá, pak můžeme mluvit o formálním dobrovolnictví. Pomoc mimo strukturu

organizace bývá nazývána dobrovolnictvím neformálním. Sem spadá například sousedská výpomoc. Nepatří sem však pomoc v rodině nebo příbuzným.

Rozdílné jsou také pohnutky, které vedou dobrovolníka k vykonávání určité činnosti. Pokud pracuje např. s mládeží v určitém zájmovém kroužku či sportovním oddílu, vychází jeho zainteresovanost především z jeho zanícení pro tento typ trávení volného času, ze zájmu o danou problematiku. V této „práci“ nachází emoční uspokojení, je ochoten leccos obětovat a odměnou je mu kladná odezva členů, dobrá atmosféra v dané zájmové skupině a také výsledky v podobě rostoucí členské základny nebo umístění svěřenců v soutěžích či turnajích. I na tento typ dobrovolnické činnosti existuje řada pohledů, některé definice dobrovolnictví jako podmínku stanovují obecnou prospěšnost (*public benefit*), tím pádem za dobrovolnictví nepovažují činnosti spojené např. s trávením volného času (*sport, kultura, hobby, rekreace*) ani neplacenou práci pro vlastní organizaci nebo skupinu (*svépomocné aktivity členů občanské organizace*) (Dekker, Halman, 2003, in Frič, Pospíšilová, 2010). Dochází tak ke značnému zúžení definice, která je využitelná pro určité účely, ale nepostihuje ve většině zemí tu nejrozsáhlejší sféru dobrovolnické aktivity – tedy sport, rekreaci a kulturu. (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 10)

Naproti tomu člověk, který se rozhodne vykonávat práci dobrovolníka v určité neziskové organizaci, která práci dobrovolníků zprostředkovává a nabízí, má sice možnost vybrat si typ služby, na kterou se chce zaměřit, ale musí se přizpůsobit požadavkům organizace a také potřebám klientů. Také odezva na jeho činnost nemusí být vždy kladná. Mnozí klienti nemohou nebo nejsou schopni rozeznat, nakolik je práce dobrovolníka namáhavá a mnohdy ji přijímají jako samozřejmost, která se jim dostává a na kterou mají nárok.

Jiří Tošner a Olga Sozanská vidí dobrovolnictví takto: *dobrovolnictví není oběť, ale přirozený projev občanské zralosti. Přináší konkrétní pomoc tomu, kdo ji potřebuje, ale zároveň poskytuje dobrovolníkovi pocit smysluplnosti, je zdrojem nových zkušeností a dovedností a obohacím v mezilidských vztazích.* (Tošner, Sozanská, 2006, s. 18)

Přestože kolem sebe tak často slyšíme, hlavně od starší generace, stesky na to, jak je dnešní doba zaměřena jen materiálně a lidé jsou k sobě neteční a nevšímaví, rok od roku narůstá počet těch, kterým není lhostejný osud jiných lidí. Je potěšitelné, že mezi námi existují lidé, kteří umí své schopnosti a dovednosti směřovat tam, kde je jich nejvíce potřeba. Věnují svůj čas a energii potřebným. Jsou to dobrovolníci - obyčejní, ale zároveň nevšední lidé, kteří se rozhodli pomáhat. Můžeme tedy souhlasit s tvrzením, že *dobrovolník je člo-*

věk, který bez nároku na finanční odměnu poskytuje svůj čas, svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí či společnosti. (Tošner, Sozanská, 2002, s. 35).

Zákon o dobrovolnické službě pak definuje dobrovolníka jako fyzickou osobu starší 15 let (pokud vykonává dobrovolnickou činnost v rámci České republiky). Jestliže hodlá dobrovolník vycestovat na dobrovolnický program do zahraničí, musí dosáhnout věkové hranice 18 let. V rámci naší diplomové práce se chceme právě těmito budoucími mladými dobrovolníky zabývat.

1.2 Legislativa dobrovolnictví

Dobrovolnictví jako určitá forma seberealizace přináší lidem, kteří se mu věnují, možnost smysluplného trávení volného času, ať už se rozhodli spontánně, nebo na základě náboru. Tito nadšenci působí v různých neziskových organizacích. Nejčastěji se angažují v sociálních službách, charitních a církevních organizacích, ve spoustě sportovních, kulturních či ekologických organizací, klubů a spolků. Tuto službu vykonávají s nadšením pro věc, bez ohledu na to, že jim v podstatě nepřináší žádný finanční efekt.

Činnost organizací zabývajících se dobrovolnictvím je v České republice právně podložena Zákonem č. 198/2002 Sb. ze dne 24. dubna 2002 o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (Zákon o dobrovolnické službě). Legislativní úpravu dobrovolnické činnosti zajišťuje dále Občanský zákoník a Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tyto právní úpravy, očekávané hlavně zainteresovanými organizacemi, které ve svých řadách sdružují dobrovolníky, jsou dalším krokem na cestě k lepšímu využití potenciálu dobrovolníků, kteří se stávají stále důležitějším článkem neziskových organizací. Z tohoto pohledu je jasné, že právní úprava této činnosti byla nutná, ale musíme také konstatovat, že tisíce lidí, kteří jsou do této činnosti zainteresováni, by se jí věnovaly i bez jeho přijetí, jen na základě svého spontánního rozhodnutí a entuziazmu.

Dobrovolnická práce má mnoho rozličných podob. Nastavit zákon tak, aby na jedné straně tuto činnost podporoval a na straně druhé naopak nestavěl překážky zbytečnou regulací, je velmi obtížné. Jak uvádí Gjuričová: *Jedním z hlavních pozitivních přínosů legislativní úpravy dobrovolnictví však je jeho státní podpora, která dobrovolnictví uznává jako společensky a fakticky významné, zviditelňuje ho, poskytuje mu respekt a úctu. V neposlední řadě díky zákonu získává dobrovolník právní status.* (Gjuričová, 2008, s. 35)

Zákon č. 198/2002 Sb. upravuje podmínky pro státem podporované dobrovolnictví, ne však pro činnosti spojené s dobrovolnictvím obecně. Toto právní zakotvení bylo odbornou veřejností a dotčenými organizacemi velmi očekáváno. Vnímání dobrovolnické práce můžeme v souvislosti s historickým vývojem v naší zemi rozdělit na tři etapy: do roku 1989 jako soukromé iniciativy jednotlivců či zájmových společenství (někde také uvedeno jako politicky zabarvené dobrovolnictví), po roce 1989 jako iniciativu silných osobností, které zakládaly organizace nebo občanská sdružení a nakonec jako etapu po přijetí Zákona o dobrovolnické službě, který vymezuje specifický typ veřejně prospěšné dobrovolnické práce a pro něj poskytuje právní ochranu a různé formy veřejné podpory.

Dalším zákonem, který se nějakým způsobem dotýká problematiky dobrovolnictví, je Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. *Vymezil, že v sociálních službách vykonávají odbornou činnost sociální pracovníci, pracovníci v sociálních službách, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci, a v §116 vymezuje pracovníky v sociálních službách. Stanovisko MPSV odděluje dobrovolníky od pracovníků ve smyslu pracovně právních předpisů a stanovuje, že dobrovolníci se při výkonu své činnosti řídí občanským zákoníkem a zákonem o dobrovolnické službě. Dobrovolníci vykonávají svou činnost v režimu §2, odst. 2, zákona o dobrovolnické službě, a proto nejsou registrováni jako poskytovatelé sociálních služeb.* (Nytrová, 2008, s. 64)

Dne 16. října 2007 vyšla ve Sbírce zákonů změna Zákona o sociálních službách, která přinesla změnu problematického §115, který byl doplněn o odstavec 2. V tomto odstavci se *uvádí, že poskytování sociálních služeb působí rovněž dobrovolníci za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem (Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě). Toto ustanovení explicitně odděluje dobrovolníky od odborných pracovníků. Dobrovolníci tedy neposkytují odborné činnosti a nejsou registrováni jako poskytovatelé sociálních služeb. Výjimku tvoří dobrovolníci vykonávající dobrovolnickou službu bez přímého dohledu, kteří musí splňovat zákonné požadavky na odbornou kvalifikaci. Tito kvalifikovaní dobrovolníci jsou registrováni jako poskytovatelé sociálních služeb.* (Nytrová, 2008, s. 64)

Způsob uzavírání smluv mezi organizací a dobrovolníkem upravuje Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník prostřednictvím §174, odst. 2. Odkaz na tento paragraf by měl být uveden u všech smluv, které upravují zapojení dobrovolníka do programu, který není zastřešen akreditací. U akreditovaných programů se smlouva řídí zákonem o dobrovolnické službě.

V závislosti na míře a charakteru dobrovolné činnosti můžeme zvažovat, jakým způsobem uzavírat s dobrovolníky ústní nebo písemné smlouvy. Vždy budou existovat dobrovolníci, kteří bez jakékoli smlouvy, pouze na základě ústního příslibu, budou poctivě a pravidelně pomáhat. Na druhé straně existuje řada dobrovolnických programů, které se bez písemné dohody s dobrovolníkem neobejdou. (Müllerová, 2011, s. 26)

Možná by některé budoucí dobrovolníky právě určitá složitá administrativní stránka věci mohla hned na začátku odradit. Pokud přicházejí s nadšením pro dobrou věc, pro pocit být nějakým způsobem společnosti užiteční, mohli by považovat „nějaké papírování“ za zbytečné. Je však na přijímající organizaci, aby tuto situaci nepodcenila a snažila se dostat zákonu.

Oldřich Matoušek se v souvislosti s dobrovolníky v sociálních službách zmiňuje o nutnosti uzavírání smluv mezi dobrovolníkem a organizací takto: *Závazek dobrovolníka, klienta a instituce, má být formulován ve smlouvě, kterou podepíše dobrovolník, klient (či jeho oprávněný zástupce) a zástupce instituce, jež má klienta v péči. Smlouva vymezí i délku kontaktu dobrovolníka a klienta při jednom setkání a celkovou dobu, na kterou se dobrovolník k práci zavazuje. Smlouva popíše podmínky, za nichž od ní mohou všichni účastníci odstoupit. Klient by měl mít vliv na volbu dobrovolníka a také dobrovolník by měl mít možnost si vybrat svého klienta. (Matoušek, 2003, s. 62)*

Můžeme tedy konstatovat, že smlouva mezi dobrovolníkem a organizací je jakýmsi vymezením pravidel, práv a povinností, které by mělo vzájemný vztah upravovat a ujasňovat. Sepsání smlouvy je také důležité, pokud se dobrovolník zapojuje do akreditovaného programu.

Müllerová k tomuto problému uvádí, že *rozumná, konkrétnímu dobrovolnickému programu přiměřená míra formalit může jen prospět. Stručně, jasně a přehledně vymezené kompetence, práva a povinnosti v dobře vymezeném prostoru dávají pocit jistoty, svobody a vedou k samostatnosti a tvořivosti. (Müllerová, 2011, s. 27)*

Podrobněji se Zákonu o dobrovolnické službě věnujeme v samostatné kapitole.

1.2.1 Všeobecná deklarace o dobrovolnictví

Dobrovolnictví působí v dnešním světě jako spojovací článek od člověka ke člověku, jako pouto mezi generacemi, jako natažená ruka mezi světadily. Je to možnost uplatnění, která dává smysl, která činí lidi lepšími.

Legislativa dobrovolnické činnosti je kromě vlastních zákonů příslušné země upravena také na mezinárodní úrovni. Na 16. světové konferenci dobrovolníků konané v nizozemském Amsterdamu v lednu 2001 byla schválena mezinárodní správní radou IAVE (Mezinárodní asociace pro dobrovolnické úsilí) Všeobecná deklarace o dobrovolnictví. (Všeobecná deklarace o dobrovolnictví, 2013)

Tato deklarace podporuje právo všech žen, mužů a dětí svobodně se sdružovat a dobrovolně pracovat bez ohledu na kulturní a etnický původ, věk, pohlaví, tělesný stav a společenské nebo ekonomické postavení. Všichni lidé na celém světě by měli mít právo nabídnout jiným lidem a jejich komunitám svůj čas, schopnosti a energii prostřednictvím individuální či kolektivní činnosti a bez nároku na odměnu. (Všeobecná deklarace o dobrovolnictví, 2013)

Dobrovolnictví umožňuje:

- posilování takových potřebných lidských hodnot jako družnost, zájem o druhé a služba potřebným
- jednotlivcům realizovat se v rámci komunity, zušlechťovat svůj lidský potenciál
- propojení se navzdory rozdílům, které nás rozdělují a hledání společných témat a řešení společných úkolů ve prospěch celku

Dobrovolnictví je základním stavebním prvkem občanské společnosti. Uskutečňuje nejvznešenější aspirace lidstva - touhu po míru, svobodě, příležitostech, bezpečí a spravedlnosti pro všechny. V době globalizace a nepřetržitých změn se svět stále zmenšuje, je složitější a vzájemná závislost vzrůstá. (Všeobecná deklarace o dobrovolnictví, 2013)

Vlivem globalizace se svět stává menším, ale zároveň také složitějším. Problémy, které vyvstanou na druhé straně zeměkoule, už nevnímáme jako vzdálené. Média a sociální sítě nám je přinesou až domů. Okamžitá informovanost ale přináší také pozitivní odezvu v podobě okamžité účinné pomoci. Rok od roku vzrůstá počet dobrovolníků, kteří jsou schopni a ochotni v případě potřeby odjet do jiné země a pomoci při řešení následků pří-

rodních katastrof, dopadů válečných útrap nebo se zapojit do ekologických projektů za záchranu unikátního přírodního bohatství naší planety.

Od roku 1985 se na popud Valného shromáždění OSN slaví 5. prosinec jako Mezinárodní den dobrovolníků. Mnohé dobrovolnické organizace na celém světě chápou jeho oslavu jako možnost k informování široké veřejnosti o práci dobrovolníků a také jako pozvání nových zájemců do svých řad. Tento den je příležitostí k prezentaci práce aktivních dobrovolníků, působících v celé řadě sociálních, zdravotních, ekologických, sportovních či například zájmových a volnočasových organizací.

1.2.2 Zákon č. 198/2002 Sb.

Jak už jsme zmínili v úvodu naší práce, první zákonnou normou upravující dobrovolnictví v České republice je Zákon o dobrovolnické službě – 198/2002 Sb., který nabyl účinnosti 1. 1. 2003. Je zásadním právním předpisem v této oblasti. Zavedl do českého právního řádu nové pojmy a vymezil podmínky, za kterých bude stát podporovat dobrovolnickou činnost. Jeho cílem bylo vytvořit takové právní prostředí, které by přispívalo k rozvoji dobrovolnické práce v České republice. Tento zákon neupravuje všechno, co se týká dobrovolnictví obecně, ale zaměřuje se jen na některé specifické případy.

Zákon vnesl právní jistotu do dosud právem neupravené oblasti, posiluje postavení všech tří subjektů, které se do dobrovolnictví zapojují. Těmi vzájemně kooperujícím subjekty jsou vysílající organizace, přijímající organizace, dobrovolník. (Gjuričová, 2014)

Zákonem se řídí organizace akreditované Ministerstvem vnitra v oblasti dobrovolnické služby.

Zákon představuje ucelený, vzájemně provázaný systém podmínek, jejichž splnění umožní občanským sdružením obecně prospěšným společnostem, církvím a náboženským společnostem a jejich právníkům osobám, dosáhnout na udělení akreditace pro oblast dobrovolnické služby. (Gjuričová, 2008, s. 36)

Organizace pracující s dobrovolníky si zvolí, zda chce nabízet a realizovat program, který koresponduje s tímto zákonem. Pokud ano, potom může požádat Ministerstvo vnitra o udělení akreditace. Slovo akreditace pochází z francouzského *accréditer*, z *mettre à crédit* (ověřit důvěryhodnost) a znamená oprávnění k určité činnosti nebo ověření a uznání takového oprávnění. Udělení této akreditace organizaci tudíž znamená, že tato organizace může

daný program realizovat a může také čerpat dotace na dobrovolníky. Tato akreditace se vztahuje vždy jen na určitý program, ne na celou činnost organizace. Získání akreditace zvyšuje důvěryhodnost organizace v očích dobrovolníků, je jakousi „známkou kvality“ a potvrzením, že organizace poskytuje služby ve standardní kvalitě. V případě zapojení dobrovolníka je jednou z výhod např. poskytnutí pojištění (jako jedné z podmínek, kterou musí akreditované programy splňovat). Nestátním neziskovým organizacím je akreditace poskytována na 3 roky. Mají zároveň nárok na poskytnutí státní dotace na dobrovolnické aktivity, které organizují. (Dobrovolnictví, 2011)

Zákon v části první §1 upravuje podmínky, za kterých stát podporuje dobrovolnickou službu organizovanou podle tohoto zákona a vykonávanou dobrovolníky bez nároku na odměnu.

V §2 definuje dobrovolnickou službu jako činnost, při které dobrovolník poskytuje

- a) Pomoc nezaměstnaným, osobám sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům, příslušníkům národnostních menšin, imigrantům, osobám po výkonu trestu odnětí svobody, osobám drogově závislým, osobám trpícím domácím násilím, jakož i pomoc při péči o děti, mládež a rodiny v jejich volném čase,*
- b) Pomoc při přírodních, ekologických nebo humanitárních katastrofách, při ochraně a zlepšování životního prostředí, při péči o zachování kulturního dědictví, při pořádání kulturních nebo sbírkových charitativních akcí pro osoby uvedené v písmenu a), nebo*
- c) Pomoc při uskutečňování rozvojových programů a v rámci operací, projektů a programů mezinárodních organizací a institucí, včetně mezinárodních nevládních organizací. (Zákon o dobrovolnické službě, 2002)*

Z pohledu časového trvání dobrovolnické aktivity rozlišuje zákon krátkodobé a dlouhodobé dobrovolnictví. Krátkodobá činnost je zpravidla dobrovolnická práce na konkrétních nebo krátkodobých projektech nepřesahující trvání tří měsíců. Naopak dlouhodobá dobrovolnická práce může trvat minimálně čtyři měsíce až několik let. Tato forma dobrovolnictví je zákonem více chráněna a státem více preferována a podporována.

V §3 uvedeného zákona je charakterizována osoba dobrovolníka jako fyzická osoba

- a) starší 15 let, jde-li o výkon dobrovolnické služby na území České republiky,*

b) *starší 18 let, jde-li o výkon dobrovolnické služby v zahraničí, která se na základě svých vlastností, znalostí a dovedností svobodně rozhodne poskytovat dobrovolnickou službu.* (Zákon o dobrovolnické službě, 2002)

Dále tento zákon stanovuje podmínky sepisování smluv mezi dobrovolníky a vysílající organizací, definuje pojem vysílající organizace a upravuje způsoby poskytování dotací na financování činnosti dobrovolníků v zahraničí. (Ministerstvo vnitra České republiky, 2010)

Účelem zákona však není úprava všech existujících rozmanitých forem dobrovolnické služby a případně dalších dobrovolných prací vykonávaných dobrovolníky ve prospěch společnosti a jejich regulace, ale jasné stanovení podmínek, za kterých bude stát jejich výkon podporovat.

Zákon se nevztahuje na činnosti vykonávané dobrovolníky, upravené zvláštními právními předpisy. Například sem patří činnost členů jednotky sboru dobrovolných hasičů obce (zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů), činnost osob organizovaných v Československém červeném kříži (zákon č. 126/1992 Sb., o ochraně znaku a názvu Červeného kříže a o Česko-slovenském červeném kříži, ve znění pozdějších předpisů), činnost dobrovolných pracovníků pečovatelské služby (vyhláška č. 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení). (Zákon o dobrovolnické službě, 2002)

Přijetím tohoto zákona se Česká republika zařadila do velké skupiny evropských zemí, která činnost dobrovolníků podporuje, a přijatá právní legislativa tuto podporu potvrzuje.

Musíme zde však také zmínit snahy o novelizaci tohoto zákona po jeho téměř desetileté aplikaci. Po zkušenostech z praxe stále častěji zaznívá z řad dobrovolnických organizací volání po provedení některých změn, které by více zkonkretizovaly podmínky dobrovolnické práce. Na základě jednání mezi MŠMT, Ministerstvem vnitra a Radou vlády pro neziskové organizace byla vyvolána odborná diskuse a zahájen konzultační proces. Předkladatelem novelizace zákona by mělo být MŠMT. Zatím však nebyla nalezena shoda, a proto avizovaná novelizace Zákona o dobrovolnické službě zatím stále neproběhla. (Novela Zákona o dobrovolnické službě, 2014)

1.3 Dobrovolnictví v zemích EU

Přístup k dobrovolnictví se v jednotlivých zemích evropské unie liší dle národní povahy, místních zvyklostí nebo specifických požadavků na činnost dobrovolníka. V EU působí přes 100 milionů dobrovolníků, tj. asi 20 % unijního obyvatelstva a v některých zemích, hlavně severských, dokonce 45 %. (Mozaika: bulletin evropských příležitostí, 2011) Dobrovolníci se aktivně zapojují do řešení celospolečenských problémů, podílejí se na pozitivní propagaci dobrovolnického hnutí.

Dobrovolnická evropská tradice dobrovolnictví se odvíjí od práce církevních charitativních organizací a rozmachu spolkových hnutí v době rozvoje průmyslové výroby. Tento tradiční model „zájmového“ dobrovolnictví byl v poslední době obohacen o systém dobrovolnických center podobně jako v Americe, avšak mezi jednotlivými evropskými zeměmi existují velké rozdíly co do počtu i fungování těchto center. (Tošner, Sozanská, 2006, s. 26)

Stejně jako Česká republika i další evropské státy věnují dobrovolnické práci náležitou pozornost a řeší úpravu činnosti dobrovolníků vlastním zákonem. Jednotlivé zákony jsou si z větší části podobné, mají podobnou strukturu. Liší se pouze v některých specifických oblastech spojených s dobrovolnickou službou.

Na území Evropské unie existuje jakási shoda o definici dobrovolnictví především na těchto třech úrovních:

- 1. individuální úroveň, která dobrovolnictví chápe jako způsob zlepšení kvality života a profesních možností jednotlivých dobrovolníků,*
- 2. organizační úroveň, kde dobrovolníci napomáhají k přijatelnému poskytování služeb nebo ke zlepšení jejich kvality,*
- 3. na úrovni celospolečenské pak dobrovolníci napomáhají rozvoji sociálního kapitálu.*

(Břízová, 2014, s. 11)

Masivní rozvoj dobrovolnictví s charakterem sociálního hnutí prodělává v současné době Německo. Dobrovolníci se uplatňují hlavně v organizacích zaměřených na integraci přistěhovalců. Němečtí mladí dobrovolníci se aktivně zapojují do mezinárodní výměny.

Zcela odlišnou pozici má dobrovolnictví ve Francii, kde je uvalen státní monopol na všechno, co se týká veřejného zájmu. Profesionalizace sociálních služeb dává menší prostor k zapojení dobrovolníků. Nejvíce se angažují v kulturních, sportovních a zájmových aktivitách. V roce 1983 byla založena Národní rada pro sdružování, která je vládním orgá-

nem pro podporu, rozvoj a ochranu individuálního dobrovolnictví. Zákon z roku 2000 upravuje činnost dobrovolníků v oblasti mládeže a sportu. Definuje všechny další možnosti dobrovolnické činnosti, například také tu, že zkušenosti získané touto formou mohou být uznány jako částečné splnění studijních povinností nebo pracovní kvalifikace. Oblast dobrovolné civilní služby upravuje zákon č. 2000-242 z roku 2000. Umožňuje občanům Francie a zemí EU vykonávat dobrovolnou službu po dobu 6-24 měsíců. Dobrovolníci získávají nezdaněné kapesné, mají nárok na 2,5 dne dovolené za měsíc a odpracovaná doba se jim započítává do nároku na důchod. Výjimečné postavení mezi dobrovolníky mají francouzští dobrovolní hasiči, kteří tvoří 85 % hasičského sboru. Tuto službu lze konat pouze na částečný úvazek, mimo svého zaměstnání nebo studia. (Břízová, 2014, s. 11-12; Němec, 2007)

Velká Británie je zemí s dlouholetou dobrovolnickou tradicí a vysokou občanskou odpovědností za svou vlast. V dobrovolnických aktivitách se v současnosti angažuje téměř 48 % Britů starších 18 let. Vláda podporuje rozvoj dobrovolnické práce ve všech oblastech, především si klade za cíl větší zapojení mládeže do činnosti dobrovolníků. Nejvíce dobrovolníků působí ve sportu, dále v komunitních aktivitách a ve vzdělávání dětí. (Břízová, 2014, s. 11-12; Němec, 2007)

Další evropskou zemí se zakořeněným smyslem obyvatel pro vzájemnou pomoc je Nizozemí. I přes snahu státu o zajištění a řízení státní sociální péče vzniká řada projektů a svépomocných programů, ve kterých se angažují některé skupiny občanů. Dobrovolnictví je organizováno na místní úrovni, což umožňuje lepší propojení komunity a efektivnější formu pomoci. Pomoc v nejbližším, známém prostředí vede ke zlepšení mezilidských vztahů. Nejvíce dobrovolníků působí ve sportovních oddílech, náboženských komunitách a ve zdravotnických a sociálních zařízeních. (Břízová, 2014, s. 11-12; Němec, 2007)

Jedním z prvních přijatých evropských dobrovolnických zákonů byl italský zákon z roku 1991. Upravuje vztahy mezi veřejnými agenturami a dobrovolnickými organizacemi. Italové kladou důraz na spontánní zaujetí pro dobrovolnickou práci. (Břízová, 2014, s. 11-12; Němec, 2007)

Ve španělském zákoně, přijatém v roce 1996 je zakotven závazek o propagaci dobrovolnictví a poskytování benefitů osobám, které se této činnosti aktivně věnují. (Břízová, 2014, s. 11-12; Němec, 2007)

Portugalský zákon z roku 1998 klade důraz na principy, na kterých je dobrovolnická služba založena (bezplatnost, solidarita, spolupráce). (Břízová, 2014, s. 11-12; Němec, 2007)

Roku 1999 přijalo Lucembursko Zákon o mládežnické dobrovolné činnosti. Jak už jeho název napovídá, zaměřuje se hlavně na mládež. Snaží se o motivaci mládeže k aktivnímu dobrovolnictví, které je přínosem jak pro dobrovolníky, tak i pro společnost. Neziskové organizace musí mít akreditaci ministerstva mládeže. Dobrovolníci preferují flexibilní, krátkodobé projekty. (Břízová, 2014, s. 11-12; Němec, 2007)

Další z řady zemí, která přijala právní úpravu dobrovolnictví, je Rumunsko. Na základě zákona, platného od roku 2002 upravuje hlavně zapojení mládeže do mezinárodních dobrovolnických programů. (Břízová, 2014, s. 11-12; Němec, 2007)

Polský zákon o veřejně prospěšné činnosti a dobrovolnictví vstoupil v platnost v roce 2003. Dobrovolnické práci se věnuje ve své III. části, pod názvem „Dobrovolnictví“. Dobrovolnické organizace jsou v zákoně uváděny jako „beneficient“, tzn. poskytující určité benefity (výhody), stejně jako řadovým zaměstnancům, např. hrazení cestovného, poskytování diet. Vymezení dobrovolnické činnosti je v polském zákoně více obecné, nezachází do podrobné specifikace. Dobrovolník vystupuje jako svéprávný partner přijímacích organizací, který je seznámen se svými právy a povinnostmi a který je ve své činnosti aktivní.

Činnost dobrovolníků v Rakousku řídí Rakouská rada pro dobrovolnictví, která byla založena na popud Spolkového ministerstva sociálních věcí a ochrany spotřebitele v roce 2003. Dobrovolnická činnost má charakter sousedské, komunitní výpomoci. (Břízová, 2014, s. 11-12; Němec, 2007)

V roce 2005 zakotvilo dobrovolnictví ve své legislativě také Maďarsko. Důležitou částí tohoto právního dokumentu je specifikace činnosti dobrovolníka mladšího 18 let. (Břízová, 2014, s. 11-12; Němec, 2007)

I přes určité odlišnosti v přístupu k dobrovolnické práci v jednotlivých evropských zemích však můžeme hovořit o určité spojitosti, která je u všech podobná. Je to způsob získávání nových dobrovolníků: nejvíce se jich hlásí z řad přátel, poté na základě pracovních vztahů, působením médií a také z řad náboženských seskupení.

Zastřešující organizací evropského dobrovolnictví je Evropské dobrovolnické centrum (CEV), které je evropskou asociací pro 38 národních a regionálních dobrovolnických cen-

ter z celé Evropy, které společně podporují a propagují dobrovolnické aktivity. (Manifest evropského dobrovolnictví, 2006)

Je jistě potěšující, že Česká republika nezůstala v řešení dobrovolnictví pozadu a že přijetím samostatného zákona o dobrovolnické činnosti potvrdila důležitost, kterou si práce dobrovolníků z celospolečenského pohledu zaslouží. Legislativní ukotvení tohoto tématu umožňuje lepší vzájemnou mezinárodní spolupráci a zapojování našich dobrovolníků do projektů v různých částech světa. (Břízová, 2014, s. 11-12; Němec, 2007)

2 DOBROVOLNICTVÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Vývoj dobrovolnictví v České republice je spojen s rozvojem spolkového života a dobročinnosti v období národního obrození na přelomu 18. a 19. století. V tomto období dochází ke vzniku mnoha spolků, které podporovaly rozvoj umění, kultury, vzdělávání, vědy. Po roce 1918 ve spojitosti se vznikem Československa nastává tzv. zlatý věk neziskového sektoru. Dobrovolnické organizace působily na bázi rozličných organizačních forem: soukromých, náboženských, národnostních. Některé spolky vykazovaly určitý polooficiální charakter a vyznačovaly se také poměrně širokými kompetencemi, např. zemské a okresní péče o mládež, Československý červený kříž.

Vývoj českého dobrovolnictví před vypuknutím druhé světové války kopíroval ráz dobrovolnictví v zemích západní Evropy a v Americe. S nástupem německé okupace a posléze příchodem komunismu došlo k přetrhání těchto tradic. Některé dobrovolnické organizace byly zrušeny, činnost jiných byla ideologicky zneužita a zmanipulována. „Dobrovolné“ zapojení mas do budovatelských „akcí Z“ nemělo už s původní spolkovou činností nic společného. Pamětníci uvádějí, že se jednalo často o povinně dobrovolné dobrovolnictví. Účelem zapojení některých lidí do této práce bylo získání určitých výhod (např. lepšího kádrového posudku, možnost dostat se na vysokou školu, možnost vycestovat do zahraničí atd.). Můžeme říci, že šlo o jakési falešné dobrovolnictví. Kromě těchto případů však fungovala řada organizací, jejichž členové vykonávali svou činnost rádi, s láskou a s nadšením. Např. dobrovolní hasiči, myslivci, chovatelé, cvičitelé, trenéři, turisté, ochránci přírody, pracovníci s dětmi a mládeží atd.

Listopad 1989 přinesl obrat k lepšímu a snahu o navázání na původní myšlenku dobrovolnictví. Došlo k obnově řady spolků a sdružení, vzniklo tisíce nových organizací, základem jejich činnosti se stalo lidské nadšení a práce dobrovolníků. Tyto organizace se zaměřují hlavně na charitu, sociální a zdravotní oblast, kulturu, volnočasové aktivity, ochranu životního prostředí a obhajobu lidských práv. Důležité postavení zaujímá církevní dobrovolnictví, které je zaměřeno jak na pomoc potřebným, tak i na možnosti využití volného času různých skupin obyvatel dané farnosti. Zastřešují například různé farní kluby mládeže, kluby matek, výuku cizích jazyků, čtenářské kroužky atd. Dominantní postavení však co do počtu dobrovolníků mají sportovní organizace a tradiční zájmová sdružení. Tyto organizace využívají práci dobrovolníků jako vedoucích oddílů, kroužků nebo klubů. Je to činnost, které se členové věnují ve svém volném čase, pro radost nebo pro zlepšení fyzické či

psychické kondice. Dobrovolníci pomáhají také jako vedoucí či asistenti při vedení kroužků zřizovaných na školách nebo při domech dětí. Zde nachází uplatněním hlavně mladí lidé – studenti nebo maminky na mateřské dovolené. Realizují se v oborech, které jsou jim blízké, které jsou nebo byly jejich koníčkem. Jejich práce, náročná na přípravu i čas, si jistě zaslouží naše uznání.

Na dobrovolnictví se můžeme dívat z mnoha hledisek, dle formy činnosti rozeznáváme:

Dobrovolná občanská výpomoc, probíhá v rámci rodiny, jako přirozená samozřejmost.

Vzájemně prospěšné dobrovolnictví, které představuje hlavně spolková činnost v oblasti volnočasových aktivit, sportu, kultury atd.

Veřejně prospěšné dobrovolnictví je *dobrovolná činnost ve prospěch druhých, která je podobná placené práci v tom smyslu, že dobrovolník má vymezenou činnost, které se věnuje a která musí být vykonána tak, aby se na ni mohl příjemce spolehnout.* (Klégrová, Šomrová, 2006, s.7 - 8) Těto formě dobrovolnictví se věnují například neziskové organizace.

Dobrovolná služba představuje dlouhodobou organizovanou práci v zahraničí, kterou dobrovolník absoluuje prostřednictvím vysílací organizace.

Při rozhodování mladých dobrovolníků o zapojení do dobrovolnické činnosti hraje důležitou úlohu také doba trvání dané činnosti. Rozdělujeme ji dle časového hlediska na 3 kategorie:

- Dobrovolná pomoc při jednorázových akcích – např. sbírky, benefice, koncerty (stačí ústní dohoda)
- Dlouhodobá dobrovolná činnost – pravidelná a opakovaná (pisemná smlouva)
- Dobrovolná služba – je jako zaměstnání, většinou v zahraničí, poznání jiné kultury, (nutnost pojištění, školení, sepsání smlouvy) (Klégrová, Šomrová, 2006, s.9)

Jak by měl člověk postupovat, pokud se rozhodne začít s prací dobrovolníka? Nejdříve by měl kontaktovat organizaci, která činnost dobrovolníků umožňuje. Měl by si vybrat takovou, jejíž zaměření ho oslovuje, případně na základě referencí či doporučení.

2.1 Organizace pracující s dobrovolníky

Práci s dobrovolníky se v České republice věnuje řada neziskových organizací (sociálních služeb, zájmových organizací), charitativních a církevních organizací. Ve své činnosti se snaží o zvyšování kvality dobrovolnických programů, o rozšiřování dobrovolnické základny a také o zvyšování profesionality lidí, kteří s dobrovolníky pracují.

Penner (2002; in Frič, Pospíšilová, 2010, s. 10) definuje dobrovolnictví jako dlouhodobé, plánované a svobodně zvolené (discretionary) prosociální chování ve prospěch cizích druhých osob, které se odehrává v kontextu organizace. (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 10).

Neziskové organizace, které se zaměřují na rozvoj dobrovolnictví, nabízejí celou řadu aktivit: výzkumné, výcvikové a výukové programy, poradenství, stáže, vydávají účelové publikace a angažují se v propagaci a větší publicitě nabízených aktivit. Zastřešují činnost dobrovolníků, pomocí adresných programů nabízejí pomoc v konkrétních oblastech, zapojují se do mezinárodních programů a operativně vysílají dobrovolníky do oblastí, kde je to momentálně nejvíce potřebné.

Některé organizace mají pro svou činnost vystavenou akreditaci pro dobrovolnické služby, kterou vydává Ministerstvo vnitra. Tato akreditace není podmínkou povolení činnosti (viz kapitola Zákon o dobrovolnické službě). *Akreditovanou vysílající organizací je právnická osoba se sídlem v České republice, která dobrovolníky vybírá, eviduje, připravuje pro výkon dobrovolnické služby a uzavírá s nimi smlouvy o výkonu dobrovolnické služby za podmínky, že má udělenou akreditaci. Rovněž uzavírá smlouvy s přijímající organizací. O udělení akreditace může požádat pouze občanské sdružení, obecně prospěšná společnost, církev nebo náboženská společnost, církevní právnická osoba církve nebo náboženské společnosti. (Časté otázky, 2014)*

Činnost dobrovolníka v sociálních službách (i když je podložena zákonem o sociálních službách) je v jednotlivých organizacích upravena vlastními metodikami či směrnicemi. Ty vymezují strategii náboru, zaškolení, koordinaci dobrovolníků atd. Matoušek udává, že *úkol dobrovolníka a jeho role vůči klientům musejí být dobře definovány. Mají být zakotveny v jasně formulovaném poslání organizace, s nímž se dobrovolník seznámí před zahájením své spolupráce s touto organizací. (Matoušek, 2003, s. 62)* Dobrovolník projde tréninkem, včetně modelace krizových situací a kdykoliv se může obrátit na přiděleného pracovníka, který mu je během zácviku k dispozici. Během své činnosti je dobrovolník také supervidován.

Sociální a zdravotní oblast je jednou z nejpočetněji zastoupených, kde působí dobrovolníci a zároveň tato oblast vyžaduje jejich profesionální přístup, protože dobrovolníci vstupují do institucí, jež fungují jako uzavřené systémy, ve kterých může dobrovolník působit zdánlivě jako cizorodý prvek. (Záškodná, Mojžíšová, 2011, s. 66)

Podle role, jakou dobrovolnictví v organizaci zaujímá, můžeme definovat tři typy dobrovolnictví jako:

- Hlavní forma činnosti – mají vliv na chod organizace (nemocnice, hospice, humanitární organizace)
- Součást práce organizace (odborníci ve své profesi, šetří finanční prostředky organizace – účetní, právník, psycholog)
- Doplnková činnost – zlepšení služeb organizace, vyplnění volného času klientů (ústavní zařízení) (Klégrová, Šomrová, 2006, s. 9)

Organizace se snaží o získávání dalších posil do svých řad, o vstřícnost ke klientům i motivaci dobrovolníků. Stále více se do popředí zájmu dostává kontaktování takových dobrovolníků, kteří disponují některými speciálními dovednostmi, znalostmi a potřebnými morálními vlastnostmi. Dobrovolnická činnost si žádá vysoké osobní zaujetí i pracovní nasazení. Jsou vítáni kreativní, pohotoví a pohodoví lidé.

Zapojení dobrovolníků do činnosti organizace přináší na jedné straně mnoho výhod, na straně druhé však klade vysoké nároky na způsob řízení, vztahy zaměstnanců a dobrovolníků, vyžaduje vhodnou motivaci a následné vyjádření ocenění jejich práce. Pokud je toto vše v souladu, je spokojenost na obou stranách.

2.2 Dobrovolnické programy

Každá organizace, jejíž činnost zahrnuje i spolupráci s dobrovolníky, vypracovává konkrétní dobrovolnické programy, pomocí kterých je plánována, nabízena, uskutečňována a vyhodnocována práce dobrovolníků v určité oblasti. Tyto programy jsou diferencovány s ohledem na cílovou skupinu, se kterou se bude pracovat. Mohou být zaměřeny na děti, mládež, handicapované, cizince, seniory, rodiny, nezaměstnané, bezdomovce, drogově závislé, týrané, postižené přírodní katastrofou atd. Okruh pomoci je značný, a proto také není v silách jednotlivé organizace nabízet takto širokospektrální nabídku služeb. Programy jsou vypracovávány s ohledem na konkrétní situaci v dané lokalitě a na možnosti domovské dobrovolnické základny.

Rozhodující z hlediska přípravy dobrovolnických programů je především dobrá komunikace mezi dobrovolníky, profesionály a klienty či příjemci služeb. Jen tak může být dobrovolnictví skutečně svobodnou a tvořivou činností při zachování optimálních podmínek a pravidel pro všechny zúčastněné. (Tošner, 2013, s. 3)

Je jen na dobrovolníkovi, jaký program si vybere, které téma nebo cílová skupina klientů ho osloví. Při rozhodování by měl vycházet ze svých schopností, dovedností, z toho, co může v dané oblasti nabídnout, ale také z toho, co může získat. Správné zařazení dobrovolníka je klíčovým momentem pro jeho další dobrovolnickou činnost. Některé dobrovolnické programy jsou velmi specifické, zaměřené jen na konkrétní oblast pomoci. Vyžadují například speciální výběr dobrovolníků a jejich školení, odborné znalosti nebo dovednosti (například. Program pro onkologické pacienty).

2.2.1 Dobrovolnické organizace působící ve Zlínském kraji

Ve Zlínském kraji působí řada organizací, jejichž činnost je rozhodujícím způsobem spojena s dobrovolníky. Dobrovolnické aktivity jsou v rámci těchto organizací koordinovány Dobrovolnickými centry, které slouží k propojení dobrovolnické nabídky a dobrovolnické poptávky. *Posláním dobrovolnických center je propagace a podpora myšlenky dobrovolnictví ve společnosti a spolupráce s neziskovými organizacemi v regionu s cílem zapojení co největšího počtu obyvatel do řešení problému komunity. (Břizová, 2014, s. 17)*

O dobrovolníky se stará koordinátor, který komunikuje s přijímací organizací, zajišťuje potřebná školení, právní služby, pojištění atd.

Naše diplomová práce by měla ukázat, zda mají středoškolští studenti zájem o zapojení do dobrovolnické činnosti. Protože tuto otázku klademe mladým lidem na středních školách ve zlínském kraji, rozhodli jsme se předložit informativní nabídku dobrovolnických programů, které jsou mladým lidem otevřené.

Dobrovolníci mohou pomáhat například v níže uvedených dobrovolnických centrech, která pro svou činnost a uskutečňované programy získala akreditaci MV ČR:

Spektrum Dobrovolnické centrum Kroměříž

Dobrovolnické centrum oblastní Charity Uherské Hradiště

Občanské sdružení Adorea – Dobrovolnické centrum Vsetín

Dobrovolnické centrum Adra Zlín

Dobrovolnické centrum Akropolis Uherské Hradiště

Občanské sdružení Domek Zlín

Charita svaté rodiny Luhačovice

Občanské sdružení Akropolis Uherské Hradiště

Samari, o. s. Zlín

Oblastní charita Uherský Brod

Občanské sdružení SIA SONS Zlín (Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých České republiky)

Jedním z rozsáhlejších programů je program dobrovolnického centra Adorea Vsetín o. s., který nese název Dobrovolnictví na Vsetínsku. Tento program s akreditací MV ČR nabízí zapojení dobrovolníků do 22 organizací s širokým spektrem působení: pomoc seniorům, příslušníkům menšin, handicapovaným, dětem, drogově závislým, rodinám atd. Dobrovolníci si mohou na základě vlastních představ a uvážení zvolit komu a v jaké organizaci chtějí pomáhat. Důležitá je kvalita, ne kvantita služby. Tento program, vzhledem ke svému širokému spektru možností zapojení do dobrovolnické služby, může být pro mladé lidi skvělou volbou. (Dobrovolnictví na Vsetínsku, 2014)

Další dobrovolnický program nabízí mezinárodní humanitární organizace ADRA, která už padesát let pomáhá lidem v nouzi. V České republice koordinuje celkem 10 dobrovolnických center, 4 v Čechách a 6 na Moravě. Jedním z těchto center je Dobrovolnické centrum Zlín, které vzniklo v roce 2008 v rámci pobočky ADRA Zlín. Zaměřuje se na vyhledávání a výchovu dobrovolníků pro organizace a zařízení poskytující sociální služby. *Náplní práce dobrovolníka jsou tyto činnosti: společník osamělých seniorů – dobrovolník a klient tráví čas společnými rozhovory, předčítá mu knihy, hrají společenské hry, doprovází jej při vycházkách atd., organizace a pomoc při společenských akcích (vánoční besídky, Mikuláš, Tři králové atd.), podpora lidí s postižením při různých aktivitách v daném zařízení, doprovod na akce atd., doučování dětí předměty ze základní školy, skupinová práce s dětmi nebo seniory – vedení kroužků (hra na hudební nástroj, tanec, drama, cvičení, rukodělné práce atd.).* (Dobrovolnické centrum ADRA Zlín, 2011-2014)

Ve Zlíně působí rovněž další dobrovolnické centrum – Samari. I zde mají mladí dobrovolníci dostatečnou možnost se realizovat, a to ve třech nabízených oblastech uplatnění: pravidelná dobrovolnická služba v regionu postiženým seniorům (Program Senior a Program Handicapovaní) nebo opuštěným dětem (Program děti a mládež), pomoc v krizových událostech a zahraniční brigády. *První kategorie zahrnuje pomoc seniorům v domovech pro seniory. Pracovní náplní dobrovolníka je zde předčítání, popovídání si, procházky se seniory, vedení kroužků, doprovod k lékaři apod. Pomoc zdravotně postiženým spočívá v osobní asistenci, organizační činnosti při realizaci akcí, pomoci během sbírek a propagačních akcí. Dobrovolník, který vidí smysl své práce v pomoci dětem, může pomáhat s doučováním předmětů, vedením kroužků, být partnerem při hře, ale také mladého člověka motivovat a mít respekt. Druhá kategorie zahrnuje pomoc při odstraňování následků povodní, požárů a jiných přírodních katastrof. Třetí kategorie pomoc v zahraničí zahrnuje řemeslné a pomocné práce konkrétně na Ukrajině. Podmínkou účasti na zahraniční brigádě je nejméně tříměsíční dobrovolná činnost v regionu.* (Dobrovolnické centrum SAMARI, 2011-2014)

Dobrovolnické centrum Samari má propracovaný systém pro práci s dobrovolníky – od náboru, zaškolení, zajištění motivačních výcviků, pravidelných supervizí až po pravidelnou péči o dobrovolníky. Na svých internetových stránkách poskytuje dostatek informací o této činnosti.

Studentům z okolí Uherského Hradiště se nabízí možnost uplatnění v rodinném centru Akropolis, které má od roku 2010 akreditaci jako dobrovolnické centrum. *Je nestátní neziskovou organizací, která působí v Uherském Hradišti pro spádovou oblast Uherskohradištska. Rodinné centrum Akropolis nabízí celou řadu kurzů pro děti a dospělé se službou hlídání dětí, dále se zaměřuje na aktivity rodičů s dětmi, divadlo, aerobic, jazykové a vzdělávací kurzy. Do dobrovolnické činnosti se může zapojit každý, kdo chce svobodně prospět dobré věci. V dobrovolnickém centru Akropolis se může zapojit každý, kdo se rozhodne věnovat část svého času, energie a schopností ve prospěch činnosti, která ho baví a je prospěšná. Odměna nebude finanční, ale dobrovolník získá často nedocenitelný dobrý pocit, zkušenosti a přátelství.* (Dobrovolnické centrum Akropolis, 2011-2014)

Do dobrovolnického programu Pět P je zapojeno občanské sdružení Domek Zlín, které se věnuje preventivním programům pro děti, mládež a jejich rodiny. Sociálně preventivní program Pět P je jedním z programů občanského sdružení Hestia, do kterého se zapojuje velká řada dobrovolnických center v republice, které jsou členy Asociace Pět P. Tento pro-

gram volnočasový program je zaměřen na děti od 6 – 15 let, je založen na přátelském vztahu dítěte a dospělého, který přispívá k jeho všestrannému rozvoji. Základem je komunikace, posílení sociálních dovedností a získání sebevědomí při zvládnání nestandardních sociálních situací. (Program Pět P, 2014)

Oblastní Charita Uherský Brod spolupracuje v současné době se 6 dobrovolníky. Pomáhají v Terapeutické dílně sv. Justýny, která rozvíjí manuální zručnost a kreativitu osob s lehkým mentálním, tělesným nebo kombinovaným postižením. Dále pak docházejí do Charitního domu Nivnice, kde se zaměřují na aktivizační programy pro seniory. V rámci Arcidiecézní charity Olomouc se brodská charita zapojuje nejčastěji do humanitární pomoci při nenadálých přírodních katastrofách. Tento program mají akreditován. (Dobrovolnictví, 2008)

Dobrovolníky přijímá také Charita Svaté rodiny Luhačovice, která vede pro své účely databázi dobrovolníků z Luhačovic a okolí, především pro přípravu jednorázových i dlouhodobých akcí. Dobrovolníci se účastní aktivizačních programů pro seniory, pomáhají s organizováním sbírek šatstva, při kulturních a vzdělávacích akcích pro seniory a zdravotně znevýhodněné. (Dobrovolnická činnost, 2007)

Dobrovolníky přímo ve Zlíně uvítá Občanské sdružení SIA SONS, které poskytuje podporu a pomoc nevidomým a slabozrakým prostřednictvím akreditovaného programu. Dobrovolníci mohou podat pomocnou ruku lidem se zrakovým handicapem a umožnit jim prožívat všední radosti, které jsou však pro ně nevšedním zážitkem. (Dobrovolnický program, 2009-2012)

Pro mladé dobrovolníky, kteří se o tuto oblast začnou zajímat, bude jistě překvapením, jak široká je nabídka poskytovaných dobrovolnických programů ve Zlíně a okolí. Stačí se jen rozhodnout, informovat se a vybrat si.

2.3 Přeshraniční dobrovolnictví

S rozhodnutím pomáhat tam, kde je potřeba, se někdy také pojí touha poznat nové země, zdokonalit se v cizím jazyce nebo prožít něco nevšedního. To vše umožňuje dobrovolnictví mimo naši republiku, do kterého se mladí lidé mohou zapojit prostřednictvím některých organizací, na tento způsob dobrovolnictví zaměřených.

Po otevření hranic v roce 1989 se naše země stala cílovou zemí dobrovolníků z celého světa. Přijížděli vyučovat angličtinu, rozvíjet dobrovolnické programy, projekty a také poznávat naši, do té doby izolovanou zemi. Stejná možnost se o pár let později naskytl také našim dobrovolníkům. První dobrovolníci vnímali své zahraniční mise zároveň jako možnost poznávat jiné země, procvičit si své jazykové znalosti a v neposlední řadě pomáhat tam, kde to má smysl. Cesta na zahraniční dobrovolnický pobyt byla dobrodružstvím i levným způsobem trávení volného času.

„S příchodem nového tisíciletí se do dobrovolnictví v zahraničí začalo pouštět širší spektrum nejen mladých lidí; přibývaly projekty pro dobrovolníky mladší 18 let a další speciálně zaměřené projekty. Dobrovolnictví začala také finančně podporovat Evropská unie (výměny mládeže, Evropská dobrovolnická služba apod.) a v ČR byl přijat zákon o dobrovolnictví. Zkrátka najednou nebyla cesta na workcamp nic výjimečného či dobrodružného. S tím jde ruku v ruce i fakt, že si účastníci začali své projekty vybírat pečlivěji.“ (Průvodce dobrovolnictvím v zemích globálního Jihu, 2012, s. 7)

Nejjednodušší cestou, jak je možné se zapojit do zahraniční dobrovolnické práce, je využít nabídky Evropské dobrovolnické služby. Tato organizace vysílá mladé dobrovolníky do neziskových organizací v Evropě. Mají možnost zde pracovat 6 – 12 měsíců. Oblast působení je značně široká: ochrana životního prostředí, kultura, sociální oblast, práce s dětmi a mládeží, pomoc seniorům, volný čas, sport. Zapojení dobrovolníků do různých rekonstrukčních, sociálních nebo kulturních projektů zprostředkovává také například sdružení INEX nebo YMCA.

Před cestou do méně rozvinutých nebo rizikových zemí musí dobrovolníci absolvovat přípravu v České republice. Dobrovolníci v zahraničí odvádějí velký kus práce. Pracují manuálně nebo pomáhají koordinovat práci domorodců, uplatňují své dovednosti a znalosti. Důležitou podmínkou úspěšné dobrovolnické pomoci je respektování kulturních tradic dané země a také empatický přístup ke specifickým problémům obyvatel. V současné době se dobrovolníci snaží prosazovat myšlenku „pomoci ke svépomoci“. Jejich heslem je: *Pomůžeme vám, abyste si byli schopni pomoci sami.* (Průvodce dobrovolnictvím v zemích globálního Jihu, 2012)

Mladí dobrovolníci, kteří se vydávají do zahraničí poprvé, by měli nejdříve absolvovat jen krátkodobý pobyt. Ten jim umožní odhalit své možnosti, ukáže, zda jsou dostatečně odolní

a flexibilní. Na základě této zkušenosti se mohou zodpovědně rozhodnout pro další, dlouhodobý projekt.

Mezi mládeží jsou oblíbené ekologické a kulturní projekty, které jsou realizovány v Evropě. Dalším centrem zájmu jsou dobrovolnické programy organizované v Africe pod hlavičkou některých sdružení nebo neziskových organizací. Vysílají mladé lidi budovat školy, studny, hřiště atd. do vzdálených, zapomenutých koutů. Rozsah práce je obrovský a také velmi viditelný.

V rámci Zlínského kraje působí Občanské sdružení Bez mámy, které se zaměřuje na pomoc sirotkům v africké Tanzánii. Díky dobrovolníkům, vysílaným do této oblasti, buduje školy, školky, sirotčince. Finanční pomoc proudící z České republiky v rámci projektu Škola škole umožňuje africkým dětem studovat ve školách, používat školní pomůcky a poznávat nové sportovní možnosti. Žáci českých základních škol Zlínského kraje se snaží získat finanční prostředky (sběr papíru, dobročinný bazar atd.), které pak směřují do partnerské školy na účel, který si české děti zvolí (např. výroba lavic, zhotovení fotbalových branek, oprava podlahy). O realizaci projektů a využití věnovaných peněžních darů referují dobrovolníci. Sdružení bez mámy se snaží nejen o to, aby africké děti přežily, ale aby hlavně dosáhly potřebného vzdělání, které jim umožní lepší budoucnost.

Občanské sdružení na svých stránkách definuje, jak by měl vypadat člověk, který by se chtěl aktivně zapojit do jejich dobrovolnické činnosti, takto:

„Kdo je dobrovolník Bez mámy? Je to člověk, který vidí smysl v pomoci druhým a neváhá pro to obětovat hodně volného času, spoustu energie a taky nějaké peníze. Je to člověk, který je schopen dělat i malé obyčejné věci, třeba i rutinní a od představy Afriky vzdálené, pro dobro druhých. Měl by to být člověk, který neočekává odměnu a poctu; nejde mu o pouhé získání zkušeností a nevšedních zážitků. Měl by tam jet proto, že chce čistě a jednoduše, nabídnout své schopnosti a úsilí jako službu potřebným.“ (Bez mámy, 2012)

Mezi nejrozšířenější studentské evropské vzdělávací programy patří Erasmus+, který slučuje dosavadní programy EU – Program celoživotního učení (Erasmus, Leonardo da Vinci, Comenius, Gruntvig), program Mládež v akci a programy mezinárodní spolupráce (Erasmus Mundus a Tempus). Stejně jako tyto programy klade i Erasmus+ hlavní důraz na mobilitu. Dvě třetiny finančních prostředků jsou směřovány na zajištění zahraničních pobytů.

Program Erasmus+ mohou využívat organizace působící v oblasti vzdělávání, odborné přípravy, mládeže nebo sportu. Grant je udělován pouze školám nebo organizacím, zájemci se musí hlásit vždy jen jejich prostřednictvím. (Mozaika speciál, 2014)

Evropská dobrovolná služba umožňuje mladým lidem zapojit se individuálně nebo ve skupinách do dobrovolnických projektů a umožnit pružnější zapojení dobrovolníků do zvolených aktivit. Tento program poskytuje studentům možnost získat nové zkušenosti, znalosti a dovednosti a také rozvíjet klíčové kompetence důležité pro jejich budoucí uplatnění na trhu práce. (Mozaika speciál, 2014)

Další možností pro zapojení do mezinárodního dobrovolnictví je přihlásit se do některého z programů, které organizuje INEX – sdružení dobrovolných aktivit. Už přes 20 let nabízí vzdělávací a dobrovolnické programy u nás i v zahraničí.

Dobrovolník musí mít nejméně 17 a nejvíce 30let.

Pokud si vyberete z jejich nabídky:

- *podpoříte projekt prospěšný místní komunitě*
- *získáte nové zkušenosti a dovednosti*
- *poznáte zblízka jiné kultury*
- *vytvoříte nové známosti a přátelství*
- *procvičíte si cizí jazyk*
- *přispějete ke zdravější společnosti a míru na Zemi (Dobrovolníkem s INEX-SDA, 2009)*

V rámci dobrovolnického programu mohou studenti vycestovat do Mexika, Brazílie, Grónska, Tanzánie nebo Německa, kde se mohou zapojit do ekologických projektů, podpořit krajské hnutí, věnovat se environmentálním programům nebo absolvovat jazykové kurzy.

Nabídek a informací o zahraničním dobrovolnictví je nepřehledné množství, jde jen o to sebrat odvalu, nebát se poznat něco nového a vyrazit. Dobrovolníci, kteří už tuto aktivitu zkusili, se o své zážitky s novými zájemci často dělí prostřednictvím článků nebo besed v rámci organizace, která je na tuto misi vyslala. Osobní setkání je jistě největší motivací a možností získat okamžité a zasvěcené odpovědi na své otázky.

3 DOBROVOLNÍK

Ať už jsme v naší práci zmiňovali dobrovolnické organizace, dobrovolnické programy nebo základní zákonné úpravy podporující rozvoj této sféry, musíme konstatovat, že nejdůležitějším článkem dobrovolnictví zůstává člověk = dobrovolník. Je základním prvkem, bez kterého by nebylo možné dobrovolnictví provádět, poskytovat služby nebo rozvíjet nepřehledné množství dobrovolnických aktivit. Bez jeho zapálení pro dobrou věc, odhodlání pomáhat a nemyslet jen na sebe, by nebylo možné pomáhat potřebným v takovém rozsahu a intenzitě. *Dobrovolník, obyčejný člověk, který dělá neobyčejné věci, člověk spolehlivý, člověk pomáhající a aktivní...* (Sedláková, 2014, s. 3) Není podstatné, zda pomáhá několik hodin týdně nebo několikrát do měsíce, hlavní je, že se rozhodl pro správnou věc. Že udělal správný krok správným směrem a na své cestě podává pomocnou ruku.

3.1 Dobrovolnictví mládeže

V souvislosti s mládeží se často používají taková slovní spojení jako „budoucnost našeho národa“ nebo „nastupující generace“. Do mladých lidí vkládáme naději na pozitivní změny ve společnosti. Očekáváme, že nebudou lhostejní a sobečtí, ale budou aktivními členy společnosti. Zapojení studentů do dobrovolnických projektů je jednou z možností, jak podnítit jejich zájem o problémy, se kterými se dnes společnost potýká.

Dobrovolnictví mládeže v sobě zahrnuje formu sociálního učení, resp. edukační aspekt, způsob prevence a řešení životních problémů lidí v praxi, i cestu k profesnímu a profesionálnímu rozvoji nejen v oblasti sociální práce. Zejména u mladých lidí má zapojení do dobrovolnických aktivit významný vliv na hodnotovou orientaci jedince. (Kitliňská, Jurtíková, 2011, s. 70) Hodnotovému žebříčku mládeže se věnujeme v samostatné kapitole.

Vzhledem k zaměření naší diplomové práce na cílovou skupinu středoškolských studentů se chceme zamyslet nad tím, jaký je vztah mládeže k dobrovolnické činnosti. Dobrovolnictví se jeví jako vhodná forma zapojení mladých lidí do společenského života. Podněcuje sociální aktivitu, přispívá k žádoucímu sociálnímu formování osobnosti mladého člověka a podílí se na získání vhodných sociálních kompetencí. Zájem o dobrovolnickou problematiku probouzí v mladých lidech potřebné sociální cítění a altruistické myšlení.

Tato činnost není samozřejmě blízka všem mladým lidem. Ti, kteří se této problematice už věnují nebo se jí hodlají věnovat, musí zpravidla disponovat určitými morálními vlastnostmi a prosociálním vnímáním, které jsou předpokladem pro práci dobrovolníka.

3.2 Předpoklady pro práci dobrovolníka

Člověk, který se chce věnovat práci dobrovolníka, by měl mít kromě nadšení pro věc také určité předpoklady a morální vlastnosti. Měl by znát své možnosti i omezení, měl by mít utvořen žebříček hodnot. Měl by mít představu, čeho chce v dobrovolnické práci dosáhnout. I přesto, že se jedná o činnost bezplatnou, může každého účastníka vnitřně obohatit.

Dobrovolnictví může být způsobem, jak získat znalosti, uplatnit své dovednosti a rozšířit sociální síť. To může vést k novým nebo lepším pracovním příležitostem a rovněž osobnímu rozvoji. Dobrovolníci jsou však motivováni rovněž základním přáním pomáhat druhým, zejména zranitelnějším osobám. (Sledování kvality života v Evropě, 2011)

Výzkumy prováděné v této oblasti udávají, že dobrovolnickou práci preferují hlavně ženy a také studenti. Je zde uváděna spojitost mezi možným nadbytkem volného času a jeho vhodným využitím. Dostatek volného času podmiňuje zapojení studentů do dobrovolnické činnosti. Prováděné výzkumy dokládají, že mládež (15 – 24 let) preferuje nejvolnější typ dobrovolnické činnosti, která se uskutečňuje 1 – 2 krát za rok. K těmto aktivitám se hlásí přibližně 17 % dobrovolníků. Středoškoláci také vyhledávají spíše krátkodobé dobrovolnické projekty. Představují 47 % takto aktivních dobrovolníků. (Frič, Pospíšilová, 2010)

Za jejich ochotou dělat něco pro druhé stojí jejich altruistické vnímání, schopnost empatie a odhodlání pomoci tam, kde je to potřeba. Pedagogický slovník definuje empatii jako *uvědomění si pocitů, prožitků, momentálních stavů jiného člověka a snaha je pochopit, porozumět jim. V morálním vývoji jde o důležitou etapu při tvorbě morálních hodnot* (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 58). Člověk se k dobrovolnické práci dostává zpravidla dvěma způsoby. Buď jej osloví nějaký určitý projekt, zájmová oblast nebo konkrétní osoba a on se nadchne a posléze se do této činnosti zapojí. Nebo má chuť a vůli začít pomáhat a kontaktuje příslušnou organizaci s nabídkou ke spolupráci. Dobrovolníkem se tedy může stát prakticky každý, kdo je ochotný pracovat bez nároku na finanční odměnu.

Motivy pro zapojení do dobrovolnické činnosti mohou být různé: *pocit dobře vykonané práce a užitečnosti (např. u seniorů), potřeba ocenění, růstu, seberealizace a potřeba poznávat nové lidi, možnost získat osobní zkušenost a být součástí společenství, zvědavost, pocit dluhu (někdo mi pomohl), potřeba řádu a pravidelnosti (např. u nezaměstnaných), kompenzování komplexu méněcennosti, snaha řešit určitý problém, náboženské důvody.* (Kraus, 2008, s. 138)

Organizace, které dobrovolníka přijímají, nemají žádnou možnost testování jeho osobnosti ani morálněvolných vlastností. Jeho přijetí či nepřijetí závisí jen na pracovníkovi, který provádí vstupní pohovor, zda mu bude nový adept na dobrovolnickou práci připadat způsobilý. Některé vlastnosti, kterými nováček disponuje, jsou však jistě žádoucí a pro jeho práci mají zásadní význam. Je to vnímavost, otevřenost, tolerantnost, flexibilita, spolehlivost, schopnost naslouchat, komunikativnost, organizační schopnosti, psychická odolnost a další. Tyto schopnosti mu mohou značně usnadnit jeho pozdější práci s klienty.

3.3 Výchova k dobrovolnictví

Fungující a láskyplná rodina poskytuje dítěti kvalitní zázemí pro jeho všestranný rozvoj. Je také místem, kde dítě získává a osvojuje si první sociální kompetence a společenské normy. Rodiče usměrňují jeho chování a dostává se mu pochvaly, pokud se chová žádoucím způsobem. Osvojuje si základní hygienické návyky, pravidla chování a komunikace s ostatními. Zde by také mělo získat první zkušenosti vztahu k ostatním lidem. O tom, že v rodině je běžné si pomáhat, že se maminka stará o děti, ale také např. o staré rodiče. Dříve bylo zcela normální, že staří a nemocní příbuzní dožívali a umírali doma, v kruhu své rodiny. Děti už od útlého věku chápaly smrt jako přirozenou součást života. Vnímaly utrpení nemocného a viděly snahu pomoci od ostatních členů rodiny. Dnes už vícegenerační soužití není tak běžné. Je to způsobeno jak nedostatkem prostoru v malých bytech, tak také tím, že by se o nemocného neměl (nebo neuměl) kdo postarat. Proto je důležité, aby kromě rodiny získávalo dítě potřebné podněty a znalosti ve vzdělávacích a zájmových zařízeních, kterými postupně během svého dospívání prochází. Škola by měla dítě nejen vzdělávat, ale také vychovávat. A jednou z oblastí, o které by mělo dítě získat lepší povědomí, je oblast dobrovolnictví.

S výchovou k dobrovolnictví je nejlepší začít už v dětském věku a ideálním prostředím pro to jsou různé zájmové aktivity konané v rámci neziskových organizací nebo školských vzdělávacích zařízení (středisek volného času, školních družin a školních klubů). Proč je ideální začít právě tehdy? Podstatou výchovy k dobrovolnictví je totiž na jedné straně rozvíjení zájmu o druhé, případně o veřejné záležitosti, a na straně druhé vybavení mladého člověka dostatečnými znalostmi, dovednostmi a postoji (kompetencemi), díky kterým tento svůj zájem a všímavost může proměnit v účinné jednání. (Dobrovolník není amatér, 2009-2013)

Vychovatelé i učitelé mohou využívat řadu projektů, které jsou směřovány k této problematice. Jsou zacíleny jak na pedagogy, tak někdy i přímo na žáky. Jedním z nich je například projekt Klíče pro život – Rozvoj klíčových kompetencí v zájmovém a neformálním vzdělávání. Tento projekt realizuje Národní institut dětí a mládeže spolu s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy od 1. dubna 2009. Poskytuje pomoc všem, kteří jsou zapojeni do práce s dětmi a mládeží v rámci jejich volnočasových aktivit v organizacích ČR. Jedná se o školní družiny a kluby, střediska volného času a nestátní neziskové organizace. Projekt si klade za cíl podporu celoživotního vzdělávání pedagogických i laických pracovníků, kteří působí v těchto zařízeních. Řízení projektu probíhá pod dohledem odborných garantů.

V rámci tohoto projektu v sobě účastníci objevují možné motivace a postoje, které je vedou k této činnosti. Osvojují si a také rozvíjejí univerzálně důležité kompetence, nutné pro vykonávání dobrovolnické práce a poznávají speciální schopnosti nutné k zapojení do určitých typů dobrovolnictví. Neodmyslitelnou součástí projektu je vymezení metod vhodných pro dosažení udržitelnosti vlastní dobrovolnické aktivity.

Účastník kurzu si vyjasní:

Postoje = aktivní dobrovolnická práce má smysl, přináší uspokojení

Motivace = nalezení vlastního „motoru“, důvodu, proč se zaměřit na konkrétní oblast

Kompetence = univerzální a speciální; předpoklady prosociálního jednání

Tedy smysl pro druhé, všímavost k jejich potřebám, empatie, schopnost prožívat solidaritu, laskavé jednání, spolehlivost, trpělivost, obětavost, schopnost odpouštět. Právě tyto kompetence si dnes mnohé děti a dospívající (vyrůstající bez sourozenců či v neúplných rodinách) mají nejlepší možnost osvojit právě v prostředí mimoškolní (neformální) výchovy. (Dobrovolník není amatér, 2009-2013)

Osvojení speciálních kompetencí pomůže dobrovolníkovi rozpoznat, kde může svoji pomoc směřovat tak, aby byla co nejúčinnější a to vzhledem k jeho specifickým dovednostem, znalostem a kde jeho práce přinese nejlepší výsledek.

Udržitelnost = smysluplné hospodaření s časem i vlastními silami, dostatečná možnost odpočinku, vzdělávání a porovnávání vlastních zkušeností se zkušenostmi jiných dobrovolníků. To vše vede k umožnění dlouhodobé dobrovolnické práce a odolnosti jedince, pokud se mu vše nedaří tak, jak předpokládal.

Získání a rozvoj těchto kompetencí vede k formování potřebného prosociálního jednání.

Kromě osvojení morálky dobrovolnictví adekvátně působí na aktivní životní postoje studentů; zvyšuje všeobecnou vzdělanost, pomáhá získat kritické vnímání skutečnosti a rozvíjet komunikační dovednosti. (Kolpaščíková, 2012, s. 147)

Během své dobrovolnické činnosti může dobrovolník uplatnit své dovednosti nebo konfrontovat své studiem získané vědomosti s praxí. Může ale také získat nové znalosti, které mohou v budoucnosti přinést další možnosti jeho profesního růstu.

3.4 Mládež a její životní hodnoty

Jednou z otázek, kterou klademe respondentům v praktické části naší práce je otázka, která se týká hodnot, které ve svém životě pokládají za nejdůležitější. Právě hodnotový žebříček je jedním z ukazatelů vyzrálé, uvědomělé osobnosti.

Hodnotový systém (hodnotová orientace) – hierarchicky uspořádaný soubor hodnot, který odráží reálné pořadí (důležitost) hodnot sdílených určitou skupinou populace v určitém období (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 74).

Během života se pochopitelně vnímání důležitosti některých hodnot mění. Člověk se neustále ptá, co je dobré a co je špatné. Porovnává a vybírá si, co je užitečné a prospěšné pro něho samotného. Koriguje své jednání tak, aby bylo v souladu s jeho životním cílem a požadavkem společnosti. Kohoutek uvádí, že *životní styl a činnost člověka určuje hodnotová orientace, která vyjadřuje smysl jednání a v ní zahrnutý cíl. Hodnotová orientace se uskutečňuje volbou (výběrem) možných cílů a prostředků vedoucích k jejich dosažení.* (Kohoutek, 1998, s. 61) Je tedy mladý člověk schopen nesobeckého, altruistického chování? Umí upozadit své zájmy ve prospěch kolektivu? Tyto a další otázky si kladou odborníci, kteří se věnují sociologickým studiím dnešní mladé generace. Zapojení mládeže do sociálních aktivit přináší nejen prospěch společnosti, ale hlavně nové zkušenosti a dovednosti samotným účastníkům.

V období adolescence se rozvíjejí, diferencují, resp. nápadnějším způsobem projevují prosociální i asociální tendence dospívajících. Adolescenti mívají silné a autentické sociální cítění, které dovedou projevit, pokud jsou přesvědčeni o správnosti takového počínání. Adolescence je vývojovou fází, v níž je kladen důraz na pomoc a podporu znevýhodněných a slabších. Dospívající se dovedou nadchnout a reálně pomáhat. Altruistické chování se rozvíjí v rámci blízkých vrstevnických vztahů, ať už je to přátelství nebo partnerství. Adol-

escent se v nich učí myslet na druhé někdy dokonce dát přednost uspokojení potřeb jiného člověka na úkor vlastních. Přesto může být spokojen, zejména pokud se s tímto člověkem identifikuje a jeho uspokojení prožívá jako své vlastní. Prostřednictvím vrstevnických vztahů se učí prosociálním dovednostem, které budou nezbytné pro úspěšné zvládnutí budoucích rolí: partnerské a rodičovské. (Vágnerová, 2005, str. 401)

Vnímáním současného světa, hodnotovou orientací a preferovanými životními postoji dnešní mládež se zabývá řada renomovaných autorů, kteří situaci v této oblasti zkoumají také pomocí realizovaných výzkumů. Jejich výsledky mohou pomoci k lepšímu mezigeneračnímu porozumění a mohou být také vhodně využity v edukačním procesu. Generalizace, že dnešní mládež je jiná, horší nebo nečitelná, není na místě. Hodnotová orientace mladých lidí je vždy ovlivněna dobou a prostředím, ve kterých děti vyrůstají. Důležitým činitelem při tvorbě hodnotového žebříčku je na prvním místě rodina, dále škola a vrstevnické skupiny. Proces socializace ovlivňuje a formuje vychovávaného jedince postupně ve všech směrech jeho rozvoje. Dítě poznává a přijímá hodnoty a normy dané společností. Některé se stanou trvalou součástí jeho osobnosti, s jinými začíná postupně nesouhlasit nebo je zcela zavrhně. Formování hodnotového žebříčku je ovlivněno také dosaženým vzděláním.

V adolescenci se upevňují zejména tyto volní a charakterové vlastnosti: cílevědomost, houževnatost, vytrvalost, sebeovládání, sebekázeň, zdravá odvaha a smělost, optimismus, iniciativa atd. Uvedené rysy se však neupevňují a neustalují v klidu, nýbrž při překonávání různých těžkostí a překážek, což je pro vývoj zákonité a pro upevňování charakteru nevyhnutelné. Žádoucí charakterové rysy si mladý člověk neutváří pouze na základě výchovných zásahů z vnějšku, ale také sám v procesu sebevýchovy. Každý mladý člověk musí podstoupit svůj boj s překážkami v procesu vyrovnávání se s různými stránkami objektivní skutečnosti. Nebylo by rozumné chránit adolescenty před tímto duševním bojem, neboť jen ty vlastnosti, které prošly „zkouškou ohněm“, mají cenu pro život ve společnosti. (Kuric, 2001, s. 116)

Každý mladý člověk prochází tímto procesem zrání, kdy pochybuje o sobě i o druhých. Srovnává se s vrstevníky, někdy vehementně odmítá rady starších a snaží se jít svou vlastní cestou i za cenu nezdarů a nesprávných rozhodnutí. To vše formuje jeho osobnost, jeho pohled na svět a uplatnění ve společnosti.

Adolescent uvažuje o otázkách dobra a zla, o morálce, o složitých vztazích mezi jednotlivcem a kolektivem, o cíli a smyslu lidského života apod. (Kuric, 2001, s. 117)

Právě tato vývojová fáze osobnosti, kdy mladý člověk prochází určitým přerodem; není už dítětem, ale zároveň není ještě ani dospělým, s sebou přináší jak velké možnosti, tak také možná rizika pro zdravý vývoj jedince. Záleží hlavně na něm samotném, ale zásadní vliv má i rodina a škola.

Vývoj hodnotové orientace však nemusí být kontinuální, důležité změny v životě adolescentů (např. přechod ze střední na vysokou školu, odchod z původní rodiny, vstup do zaměstnání, partnerský vztah) mohou evokovat i změny v životní filozofii, hodnotové a světonázorové orientaci. Na druhé straně se ukazuje, že základní hodnotové nastavení v adolescenci je do značné míry determinující pro život v dospělosti. (Macek, 2003, s. 69)

Ve výzkumu „Hodnotová orientace a životní postoje současných adolescentů“, který provedly Andrea Preissová Krejčí a Libuše Čadová, se tyto autorky zaměřily na získání relevantních údajů o vnímání životních hodnot a postojů českými středoškoláky. Autorky uvádějí, že věk mezi 15-20 lety (stáří českých středoškoláků) představuje z hlediska vývojové psychologie klíčové období pro rozvoj mravních a charakterových rysů osobnosti. (Preissová Krejčí, Čadová, 2006)

Výzkumný vzorek (středoškolská mládež) představuje určitý obraz současné české společnosti. Preferované životní hodnoty jsou orientovány na zájmy individua, na uspokojení vlastních zájmů dotazovaného jedince. *Přesah k druhým lidem hraje stále menší roli, pokud jimi ovšem nejsou přátelé, kteří ovšem zpětně přispívají k uspokojení sociálních potřeb jedince.* (Preissová Krejčí, Čadová, 2006) Upřednostňování osobních potřeb a zájmů se promítá v konzumním chování mládeže. Další oblastí výzkumu byly životní cíle, kterých chtějí mladí lidé dosáhnout. I tady touží nejvíce uspokojit svá vlastní přání – založit fungující rodinu, mít hodně přátel a být finančně zajištěn. Autorky Čadová, Krejčí hledaly také souvislost mezi skladbou hodnotového žebříčku a náboženskou orientací respondentů. Konstatovaly, že *není možné zjistit zásadnější rozdíly v hodnotové orientaci mezi studenty, kteří se deklarovali jako „křesťané“ či obecně jako „věřící“ a mezi „bez vyznání“.* To vlastně sekundárně potvrzuje předchozí výsledky, podle kterých má náboženské přesvědčení a postoje dospívající generace naprosto minimální roli na tvorbu a posuny v jejich hodnotových preferencích. (Preissová Krejčí, Čadová, 2006)

V našem výzkumu se otázka víry také promítla, není zde však rozdělujícím elementem, ale jako jedna z položek hodnotového žebříčku, které mladí lidé ve svém životě přikládají důležitý význam.

3.5 Význam dobrovolnictví

Dobročinnost, dobrovolnictví i samotní dobrovolníci se někdy setkávají s nepochopením. Proč někomu pomáhat bezplatně, dokonce na úkor svého vlastního volného času nebo rodiny. To přece není obvyklé. Naštěstí dobrovolníci znají důvody, proč se této činnosti věnují, proč je pro ně zajímavá a přínosná i bez možného finančního ohodnocení.

Důvodem je mnohdy vděčný pohled klienta, stisk ruky, úsměv. To, co nejde vyjádřit žádnou bankovkou, spočítat, zpochybnit. Je to pocit, který zahřeje srdce.

Význam dobrovolnictví můžeme vidět na třech úrovních – co dobrovolnictví přináší samotnému dobrovolníkovi, čím obohacuje organizaci, pro kterou pracuje, a co dává společnosti. Dobrovolnictví podporuje solidaritu mezi lidmi navzájem a doplňuje činnost dalších sektorů. Dobrovolná činnost poskytuje prostor pro sociální začlenění nezaměstnané a jinak marginalizované části populace i pro smysluplné využití volného času výdělečně činných občanů. (Hladká, 2008, s. 26)

Dobrovolníkovi tato činnost tedy přináší uspokojení a pocit užitečnosti. Také možnost poznávat nové lidi, získat zajímavé kontakty, rozvíjet a objevovat své silné stránky a skryté dispozice. Možnosti samostatně se rozhodovat, ale také pracovat v týmu.

Pro organizaci by měl být dobrovolník vítaným zdrojem nových nápadů, neotřelých řešení situací a také tzv. pohledu zvenčí, který by mohl přispět ke změně zajetých stereotypů.

Z pohledu společnosti je dobrovolnictví užitečná forma trávení volného času, jak pro jeho nesporný materiální i duchovní přínos, ale i jako určitá prevence patologických jevů plynoucích z nadbytku nevyužitého volného času (jak u mládeže, tak i určitých skupin dospělých). Stát by měl tuto činnost občanů podporovat, motivovat a adekvátně oceňovat.

Člověk je tvor společenský – společnost jej formuje od raného věku. Osvojuje si její pravidla, dodržuje společenské normy a snaží se být jejím platným členem. Může být buď aktivním prvkem, který se zajímá o dění kolem sebe a který také věnuje své nápady a energii určitým společenským aktivitám. Nebo může být pouze pasivním občanem, který se společenského života spíše straní nebo kritizuje. Záleží na každém jednotlivci, na jeho charakterových vlastnostech a temperamentu, jaký životní cíl si vybere. Dobrovolnictví, jako jedna z občanských ctností, je dobrou volbou pro toho, kdo chce dát svému životu i jiný rozměr než pouze konzumní. To, že tuto možnost volí stále více mladých lidí, je jistě potěšující.

4 VIZE DOBROVOLNICTVÍ

Tak jako prochází neustálými změnami společnost, tak se také vyvíjí a mění dobrovolnická činnost. Odborníci na tuto oblast předpovídají, že poptávka po dobrovolnících poroste i v příštích letech. A to hlavně vlivem demografických změn, které se projevují už nyní. Populace stárne a spolu s nárůstem lidí penzijního věku vzroste potřeba zajištění jejich plnohodnotného žití i v poslední etapě jejich života. Zde se naskýtá možnost zapojení dobrovolníků jak ve zdravotnických zařízeních, domovech pro seniory, hospicích nebo volnočasových aktivitách. Tam všude se budou dobrovolníci moci uplatnit. A nejen v této oblasti, ale i v dalších, kde už nyní hojně pomáhají.

Stále více budou vítáni a vyhledáváni odborníci, kteří budou moci nabídnout nějaké specifické dovednosti nebo odborné znalosti. Do konkrétních zařízení budou přijímáni lidé s konkrétně požadovanými schopnostmi. Poskytovaná pomoc tak bude více cílená na individuální potřeby daného klienta.

Dobrovolnická činnost budoucnosti by tedy měla pružně reagovat na poptávku po určité oblasti pomoci, měla by se zaměřovat na práci s takovými skupinami obyvatel, kteří tuto podporu potřebují. Zde se tedy odkrývá prostor pro uplatnění nových dobrovolníků, kteří přinášejí nové neotřelé nápady i energii.

Elisha Evans a Joe Saxton (in Frič, Pospíšilová, 2010) uvádějí devět klíčových trendů charakterizujících práci dobrovolníků ve 21. století:

1. *Nárůst tzv. znalostních (brain) dobrovolníků na úkor manuálních (brawn). Dobrovolníci stále méně vykonávají „špinavou práci“. Vyhledávají práci, která jim přinese potřebné pracovní zkušenosti, kvalifikaci, překonání osamělosti, nové přátele. To znamená, že dobrovolníci pracují nejen pro druhé, ale i pro sebe.*
2. *Vzestup tzv. věcně stimulovaných (cause-driven) dobrovolníků a ústup časově stimulovaných (time-driven). Dnešní lidé se stále více angažují pro určitou konkrétní věc, případ či kauzu. Vybírají si, komu a kde jsou ochotni poskytnout svůj čas bez nároku na mzdu.*
3. *Vzestup tzv. sobeckého dobrovolníka*
4. *Roste potřeba profesionalizovaného dobrovolnického managementu, který přináší zefektivnění činnosti občanských organizací.*

5. *Zvyšuje se role dobrovolnictví jako spojovacího prvku. Je příležitostí k poznání nových lidí.*
6. *Nárůst mladých aktivistů a pokles mladých dobrovolníků.*
7. *Stoupající trend firemního dobrovolnictví, které posiluje morálku kolektivu, vede ke stmelení týmu a přináší zaměstnancům nové různorodé zkušenosti a příležitosti.*
8. *Zájem o dobrovolnictví je závislý na životní dráze člověka, na tom, v jaké životní fázi se právě nachází a zda mu umožňuje zapojení do dobrovolnických aktivit (ženy na mateřské dovolené, studenti).*
9. *Nastupující „produktizace dobrovolnictví“ jako standardizovaného produktu občanských organizací (Frič, Pospíšilová, 2010, s. 18-19)*

V prováděných výzkumech byla potvrzena spojitost mezi dosaženým stupněm vzdělání a dobrovolnickou činností. Dobrovolnické práci se nejvíce věnují lidé s dosaženým stupněm vysokoškolského vzdělání. (Schovancová, Foltová, 2011)

Můžeme konstatovat, že tato oblast společenského života přináší další možnosti rozvoje sociální pedagogiky jako stěžejního oboru pro výchovu odborníků pro sociální sféru. Zapojení do dobrovolnických projektů už během studia je možností, jak získat nové zkušenosti nebo si ověřit získané studijní znalosti v praxi, případně po ukončení studia nastoupit v dané organizaci do řádného pracovního poměru. Praxe získaná v tomto oboru by také mohla zvýšit šance uchazeče na získání zaměstnání v dané oblasti.

Odborníci předpokládají, že v budoucnosti budou lidé stále více fixováni na výkon práce přímo z domova. Bude docházet k větší izolaci jednotlivců, kterou bude nutné kompenzovat takovými aktivitami, které by byly náhradou za scházející pracovní kolektiv. Tyto činnosti by měly lidi sdružovat, posilovat jejich kolektivní myšlení a obnovovat zájem o druhé. Dobrovolnictví by mohlo být v budoucnu vhodnou alternativou takového skupinového společenství, s výraznými prvky prosociálního, altruistického chování. Zároveň lze očekávat stále se rozšiřující počet takových skupin obyvatel, kteří budou dobrovolnickou službu vyhledávat, vyžadovat nebo na ní budou zcela závislí. Prohlubující se společenské problémy a rozpory povedou k rozšíření počtu klientů nejrůznějších pomáhajících organizací.

Dobrovolnictví by mělo přispívat k lepší komunikaci mezi různými společenskými skupinami, generacemi nebo národy. Mělo by být společensky podporované, uznávané i oceňované. (Šiklová, 2001)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

Před začátkem vlastní empirické části této práce bylo nutné shromáždit potřebné údaje vztahující se k danému tématu, provést tzv. předběžnou teoretickou analýzu. Ta spočívala v získání aktuálních informací z oblasti, kterou jsme se rozhodli zkoumat. Zdrojem těchto informací se stalo studium odborné literatury, vyhledávání podkladů a článků na internetu, sledování televizních pořadů souvisejících s touto tematikou a v neposlední řadě také rozhovory s lidmi zabývající se dobrovolnictvím v rámci své práce.

V pedagogice existuje jen malý okruh oblastí, které nebyly ještě zkoumány a analyzovány. Proto jsme se snažili seznámit také s jinými výzkumy zabývajícími se touto tematikou. Publikované výsledky se však týkají převážně dobrovolníků, kteří se už této činnosti věnují a ne těm, kteří by se dobrovolnictvím chtěli teprve v budoucnu zabývat. Z tohoto důvodu jsme náš pedagogický výzkum orientovali na střední školy, kde je dostatek mladých lidí, jejichž sociální cítění se teprve formuje a jejichž sociální potenciál není ještě plně rozvinut. Tato doba je nejvhodnější pro zapojení mladých lidí do řešení některých společenských aktivit, mezi které rozhodně dobrovolnická činnost patří.

V rámci naší práce můžeme vyjádřit tento výzkumný problém:

Budou se středoškolští studenti ochotni angažovat v dobrovolnické činnosti, kterou by iniciovala škola? Kolik procent respondentů se případně zapojí?

5.1 Stanovení cílů výzkumu

Další postup při provádění praktické části této práce provázelo stanovení výzkumných cílů.

V rámci této práce si klademe za cíl zjistit, zda:

Mají dnes mladí lidé chuť pracovat jako dobrovolníci?

Pokud ano, tak v jaké oblasti by se chtěli nejvíce realizovat?

K dosažení těchto cílů jsme zvolili následující dílčí cíle (DC), které jsme doplnili o výzkumné otázky (VO):

DC 1: Zjistit, zda se studenti už někdy setkali s termínem dobrovolnictví.

VO: Víte co obnáší tzv. dobrovolnictví, setkali jste se někdy s tímto pojmem?
Znáte někoho ve vašem okolí, kdo se této práci věnuje?

DC 2: Zjistit, zda i oni někdy uvažovali nebo uvažují o práci dobrovolníka.

VO: Chtěl byste se stát dobrovolníkem/dobrovolnicí?

DC 3: Zjistit podnět, který by u studentů vzbudil zájem o dobrovolnickou činnost.

VO: Co by vás motivovalo k zapojení do dobrovolnické činnosti?
Z jakých zdrojů byste čerpali informace o dané oblasti?

DC 4: Zjistit, jakou práci v dobrovolnickém sektoru studenti preferují.

VO: Jaká oblast dobrovolnictví by vás zajímala?
V jaké oblasti je podle vás nejvíce potřebná pomoc dobrovolníků?

DC 5: Zjistit, kolik ze svého volného času jsou ochotni věnovat pomoci potřebným.

VO: Kolik času měsíčně můžete této činnosti věnovat?

DC 6: Zjistit, jestli jsou studenti nakloněni spíše soustavné dlouhodobé práci nebo jen krátkodobé pomoci nebo se chtějí angažovat pouze v konkrétních projektech.

VO: Chtěl byste se věnovat dlouhodobé, krátkodobé práci nebo jen konkrétním jednorázovým akcím?
Zapojili byste se do dobrovolnické pomoci při mimořádných situacích?

DC 7: Zjistit, zda mají studenti některé speciální dovednosti a schopnosti, které by mohli při práci dobrovolníka uplatnit.

VO: Jaké specifické vlastnosti či dovednosti můžete uplatnit při práci dobrovolníka?
Jaké životní hodnoty jsou pro Vás nejdůležitější, které preferujete?

5.2 Stanovené hypotézy

K ověření formulovaných dílčích cílů jsme stanovili tyto hypotézy, které chceme po provedení pedagogického výzkumu potvrdit nebo vyvrátit.

H₁ Ochota pro aktivní zapojení do dobrovolnické práce je větší u studentů sociálního oboru než u studentů s technickým zaměřením (viz otázka č. 4).

H₂ U studentů sociálního oboru je počet aktivních dobrovolníků větší než u studentů dalších zkoumaných oborů (viz otázka č. 4).

H₃ Studenti jsou více motivováni k dobrovolnické práci z důvodu vyplnění volného času než z důvodu poznání vlastních silných stránek (viz otázka č. 7).

H₄ Jako možnost získání informací o dobrovolnictví využívají studenti všech oborů více internet než knihy (viz otázka č. 8).

H₅ Zájem studentů o dobrovolnickou činnost je vyšší v oblasti mimořádných událostí než v oblasti ekologických projektů (viz otázka č. 9).

H₆ Z časového hlediska je pro studenty atraktivnější dobrovolnictví v jednorázových akcích než v soustavných, dlouhodobých projektech (viz otázka č. 13).

5.3 Výzkumný soubor a charakteristika respondentů

Vlastní výzkum byl prováděn na vybraných středních školách ve zlínském kraji. Pro dostatečnou možnost srovnání postojů byli osloveni studenti následujících studijních oborů:

- 1) ekonomického
- 2) sociálního
- 3) technického
- 4) církevního gymnázia

Celkem bylo získáno vyjádření 249 studentů prvních a druhých ročníků ve věku 16 – 18let.

Pedagogický slovník charakterizuje toto *věkové období mezi dětstvím a dospělostí, v sociologickém a pedagogickém pojetí jako mládež*. (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 12) nebo hovoříme také o adolescentech. Mladí lidé, kteří se ocitají v tomto vývojovém

období, procházejí řadou velkých změn, které souvisí jak s jejich fyzickým, tak i psychickým vývojem. Ze sociálního hlediska se nejedná o děti, ale společnost je ještě neakceptuje jako dospělé. Tato sociální skupina *má charakteristický způsob myšlení, jiný systém vzorů, norem a hodnot. Každá generace mládeže reprodukuje některé kulturní hodnoty dané společností, jiné odmítá a vytváří hodnoty nové.* (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 125). Mladí lidé hledají sami sebe i své místo v životě. V tomto období rozhodují o svém budoucím povolání, přecházejí ze základní na střední školu či učiliště. Poznávají nové spolužáky, často také opouští rodinné zázemí a po dobu středoškolského studia pobývají na internátech. S touto změnou souvisí také změna využití volného času. Dospívající už netráví tolik času s rodinou, dochází k určitému odpoutání a osamostatnění. Hledá si jiné sociální skupiny, vrstevníky s podobnými problémy. *Jsou jeho generační skupinou, s níž sdílí názory, hodnoty a normy i preferovaný způsob života.* (Vágnerová, 2005, s. 371) To, jak se mladý člověk projevuje a prosazuje v rámci této malé skupiny, může být jakýmsi předobrazem jeho pozdějšího uplatnění a zařazení ve společnosti. Jak se bude prezentovat v pracovním procesu, jak bude vnímán jako partner, jak bude umět komunikovat a prosazovat své názory. Vrstevnická skupina podává dospívajícímu určitou zpětnou vazbu. V rámci této skupiny může srovnávat své chování a postoje. Tato fáze vývoje je důležitá pro formování sebepoznání a sebehodnocení. Získané postavení ve vrstevnické skupině se stane klíčovou součástí jeho identity. Má významnou subjektivní hodnotu, založenou na určitých osobnostních kvalitách akceptovaných v dané vrstevnické skupině.

Důležitou součástí tohoto vývojového období je navazování přátelských vztahů. To vede k rozvoji a posílení některých sociálních dovedností. *S blízkým přítelem se nesdílejí jen příjemné zážitky, ale i jeho problémy. Adolescentní přátelství zahrnuje ochotu pomoci, jednat altruisticky, vzdát se pro druhého něčeho osobně důležitého. Podpora přítele může přinášet větší uspokojení než chování zaměřené egoisticky. Přítel může poskytnout korektivní zkušenost.* (Vágnerová, 2005, s. 380) Přátelství navázaná na střední škole jsou často přátelstvími na celý život. Společné prožitky (i mimo školu) založené na rovnocenném partnerství, důvěře a spolehlivosti patří k tomu nejlepšímu, co si mladý člověk s sebou nese do další vývojové etapy.

Kromě přátelství je toto období také časem prvních lásek a experimentace s partnerskými vztahy. Tělesné dospívání přináší řadu nových pocitů a možností. Dospívající se snaží zalíbit jedincům druhého pohlaví, snaží se je zaujmout zevnějškem nebo chováním.

S přechodem do fáze dospívání je spojena také změna v oblasti uvažování. Adolescent začíná diferencovat různé způsoby uvažování dle konkrétních životních situací, do kterých se dostává. Jiný postup myšlení volí ve škole, jiný je nutný v běžném životě.

Dle Sternberga a Sieglera (in Vágnerová, 2005) je charakterizováno uvažování adolescentů takto: *V průběhu adolescence, zejména ve druhé polovině tohoto období, dochází k větší diferenciaci v oblasti kognitivních schopností. Jednotliví adolescenti mohou preferovat různé způsoby uvažování.*

- *Jedinci s převahou analytických schopností se uplatňují především ve školní práci, resp. ve studiu. V profesní oblasti však nemusí být vždycky úspěšní, pokud nemají přijatelnou sociální inteligenci, nedovedou svoje znalosti a schopnosti dostatečně dobře uplatnit. Obvykle umí systematicky a přesně logicky uvažovat.*
- *Jedinci s převahou praktické, sociální inteligence bývají úspěšní v běžném životě, při řešení běžných problémů, ve vztazích s lidmi, bývají empatičtí, úspěšně zvládají své emoce apod. Bývají pozitivně akceptováni, jsou oblíbení, často i spokojení, protože mají dost přátel. Školsky ani profesně úspěšní být nemusí. Jejich myšlení v běžných každodenních situacích nemusí být tak systematické a striktně logické, bývá více kontextuální. (Sternberg, 1999; Siegler a kol. 2003 in Vágnerová, 2005, s. 338)*

Pro období pozdní adolescence je typická flexibilita, hledání nových způsobů řešení a schopnost jejich aplikace v praxi. Myšlení adolescentů není zatíženo zkušeností, která sice jednak pomáhá, ale zároveň také svazuje (použití obecně preferovaných běžných řešení). Často volí řešení, které je sice logicky správné, ale nezamýšlejí se nad řešením daného problému komplexně. Tato řešení bývají radikální, netradiční, impulzivní a někdy i necitlivá. Úsudek adolescentů je často zkreslen emocionálně. Prvotní nadšení pro danou věc většinou ovlivní úvahy o řešení konkrétní situace.

Období dospívání je jistě jedním z nejdůležitějších období v životě člověka. Způsob prožívání a zvládání tohoto vývojového úseku ukazuje, jak se mladý člověk bude umět vyrovnávat se svým životem v budoucnu. Dospívající je v této době jaksi separován od světa dospělých. Jednak se neztotožňuje s některými postoji svých rodičů, nesouhlasí s určitými společenskými jevy nebo naopak cítí odstup společnosti od dosud nedospělé osobnosti. *Jedinou společensky akceptovatelnou aktivitou během adolescence zůstává vzdělávání. To je však – právě pro nedostatek jiných smysluplných alternativ – někdy vnímáno jako něco formálního, co se prostě musí „vysedět“.* (Macek, 2003, s. 40)

Mladý člověk by měl mít při hledání své životní cesty a svého budoucího životního postavení možnost poznat a získat co nejvíce zkušeností a možností uplatnění. Každá nová dovednost jej posouvá vpřed, posiluje potřebné sebevědomí a sebehodnocení. Jen tak se může rozvíjet v plnohodnotnou, empatickou a společensky akceptovanou osobnost.

5.4 Pojetí a metoda sběru dat

Na základě stanoveného výzkumného cíle jsme zvolili jako vhodnou výzkumnou metodu kvantitativní aplikovaný výzkum. *Metodologie kvantitativního výzkumu předpokládá, že předměty a jevy objektivně existují. Realita okolo nás (objektivní realita) je skutečná a poznatelná.* (Gavora, 2012, s. 8) Kvantitativní výzkum si klade za cíl shromáždit exaktní a objektivně ověřitelné údaje o problematice, kterou budeme zkoumat. Základem je měření. Výzkumník by měl během výzkumu vystupovat nestranně, udržovat si náležitý odstup od zkoumaného problému, jeho subjektivní postoje by neměly ovlivňovat zkoumané údaje. (Gavora, 2010)

Jako forma sběru dat byl vybrán dotazník, který je v pedagogických výzkumech tohoto typu hojně používán. *Výrazem dotazník se označuje soubor položek, které u osob zjišťují faktografické informace, nástroje, postoje, motivy apod. Název tohoto výzkumného nástroje je odvozen od slova dotazovat; je to tedy nástroj, který klade osobám otázky, a oni na ně odpovídají. Proto se také nazývají respondenti, tedy odpovídající.* (Gavora, 2012, s. 42) Tento autor také vymezuje dotazník jako „způsob písemného kladení otázek a získávaných písemných odpovědí.“ (Chráska, 2007, s. 163)

Pedagogický slovník definuje dotazník jako *výzkumný a diagnostický prostředek k shromáždění informací prostřednictvím dotazování osob. Podstatou je soubor otázek (výroků) zkonstruovaných podle kritérií vědecké metodologie, předkládaný v písemné formě. Objektivnost získaných výsledků závisí významně na formulaci otázek, výběru respondentů a způsobu zadávání dotazníku. Využití dotazníku pro výzkum a praxi je velmi široké.* (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 54)

Výhodou použití dotazníku je poměrně rychlé shromáždění potřebných údajů od většího počtu respondentů, možnost rychlého vyhodnocení a také zachování anonymity respondentů. Položky dotazníku jsou ve tvaru otevřených a uzavřených (strukturovaných i nestruktu-

rovaných) otázek. Dále byly použity také tzv. výčtové položky, u kterých si respondent vybírá současně z několika odpovědí, které má v nabídce.

Vlastní výzkum probíhal na vybraných středních školách v 1. čtvrtletí školního roku 2013/2014.

Návratnost dotazníků činila 99,6 %. Tato vysoká návratnost byla dosažena osobním předáním dotazníků vyučujícím a jejich zpětné převzetí bezprostředně po vyplnění. Byl vyřazen pouze jeden dotazník, který nebyl vyplněn. S dosaženými výsledky budou seznámeni zainteresovaní pedagogičtí pracovníci jednotlivých středních škol. Získané informace mohou využít k výběru vhodné oblasti dobrovolnické činnosti, které by se studenti mohli věnovat ve svém volném čase, ale pod záštitou školy, která bude tuto aktivitu studentů iniciovat a koordinovat.

5.5 Způsob zpracování dat

Nejdříve jsme provedli vyhodnocení získaných dat v programu Excel formou popisných statistických metod, uspořádali jsme je dle jednotlivých otázek do přehledných tabulek a poté zpracovali pro větší názornost do grafů s popisným komentářem.

U otázky č. 9 dotazníku jsme jako způsob zpracování dat použili výpočet pomocí Kendallova koeficientu shody pro stanovení těsnosti vztahu oblíbenosti jednotlivých oblastí dobrovolnictví. Statistickou významnost Kendallova koeficientu shody jsme posoudili použitím testového kritéria chí-kvadrát.

Otázku č. 14 dotazníku jsme zapsali čárkovací metodou a poté provedli výpočet relativní četnosti odpovědi s nejvyšší absolutní četností.

Prostřednictvím dotazníku jsme položili celkem 15 otázek 249 respondentům (z toho 61 % tvořily ženy, 39 % muži).

Náš výzkumný soubor odpovídá současné genderové situaci na daných školách. Vzhledem k tomu, že na středních školách ekonomického a sociálního zaměření tvoří téměř z 90 % studující dívky, je zřejmé, že vyšší zastoupení chlapců bylo jen na škole s technickým zaměřením. U gymnázia bylo rozložení téměř rovnoměrné.

V další části naší práce předkládáme získané údaje v souvislosti s formulovanými dílčími cíli a položenými výzkumnými otázkami.

DC 1: Zjistit, zda se studenti už někdy setkali s termínem dobrovolnictví.

VO: Víte co obnáší tzv. dobrovolnictví, setkali jste se někdy s tímto pojmem?

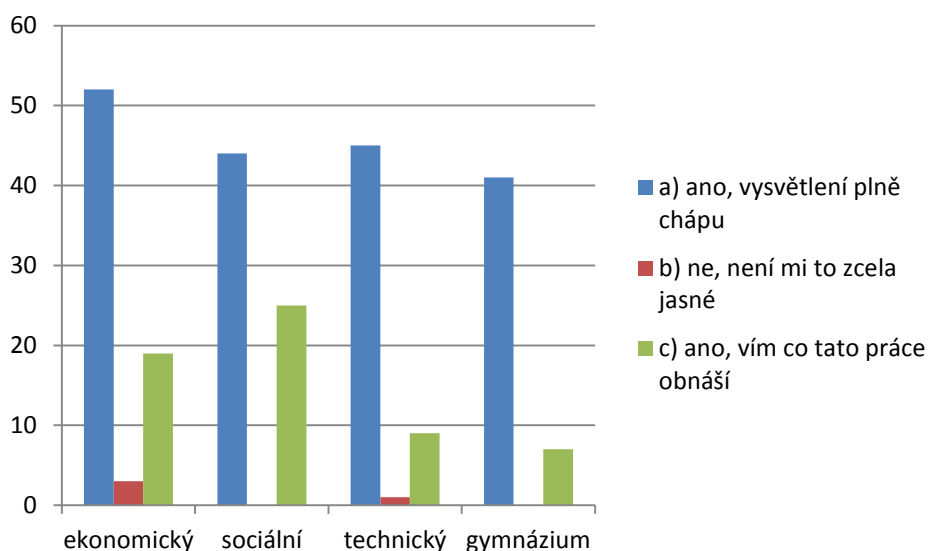
Znáte někoho ve vašem okolí, kdo se této práci věnuje?

Studenti měli vyjádřit svůj názor, zda chápou obsah slova *dobrovolnictví*. Stanovením tohoto dílčího cíle jsme chtěli zjistit, jakému počtu respondentů je tento pojem zřejmý.

Tab. 1 Porozumění pojmu dobrovolnictví

studijní obor	ekonomický	sociální	technický	gymnázium	celkem
a) ano, vysvětlení plně chápu	52	44	45	41	182
b) ne, není mi to zcela jasné	3	0	1	0	4
c) ano, vím, co tato práce obnáší	19	25	9	7	60

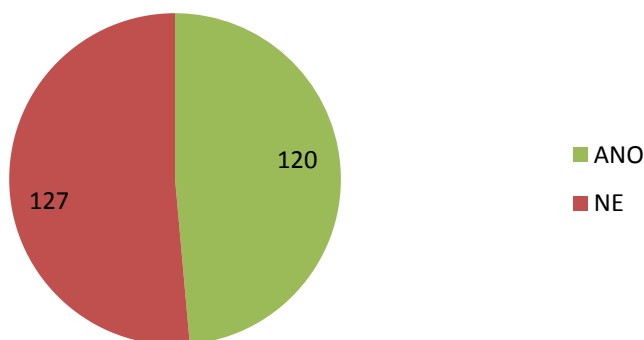
Téměř všichni studenti tomuto pojmu rozumí nebo vědí, co práce dobrovolníků obnáší. Jen 4 studenti odpověděli, že jim vysvětlení není zcela jasné.



Obr. 1 Graf – pochopení pojmu dobrovolnictví

Můžeme tedy konstatovat, že studenti mají o dané oblasti určité povědomí.

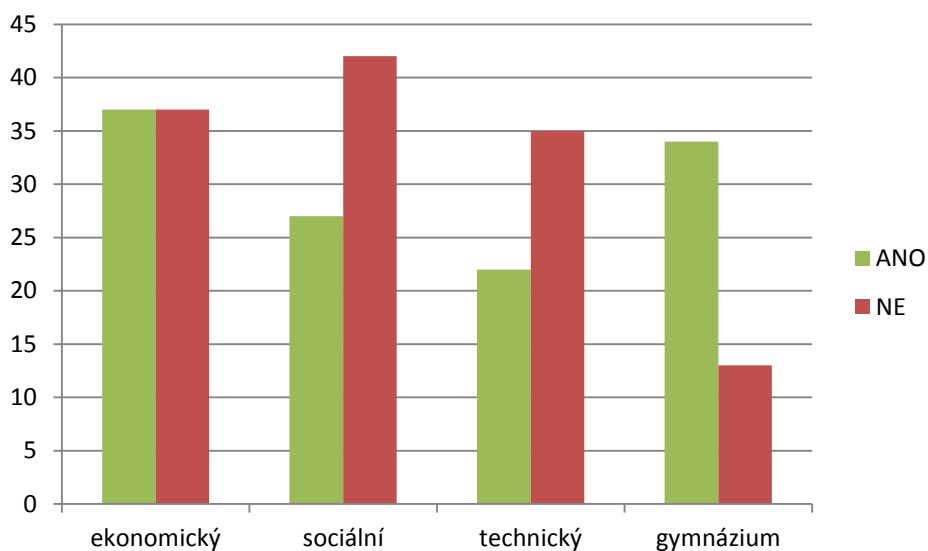
Ptali jsme se také na to, zda vědí o někom ve svém okolí, který tuto činnost vykonává?



Obr. 2 *Povědomí o konkrétním dobrovolníkovi (celkem)*

Výsledkem je téměř ideální poměr mezi kladnou a zápornou odpovědí.

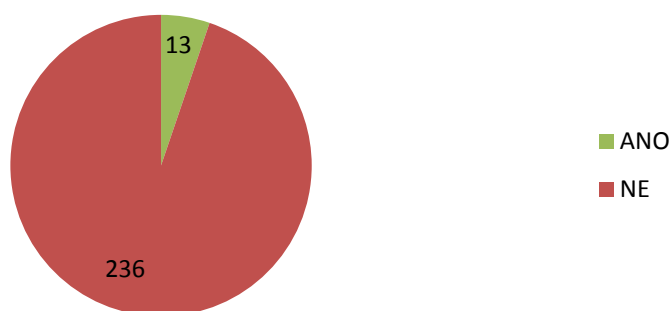
Možnost setkání s osobou, která se této práci už věnuje, by bylo jistě přínosem pro budoucí rozhodování žáků, jestli se do této aktivity zapojit. Osobní příklad má vždy vysokou váhu.



Obr. 3 *Graf – povědomí o konkrétním dobrovolníkovi (dle oborů)*

Pokud srovnáváme jednotlivé studijní obory, pak musíme konstatovat, že u sociálního oboru převažuje více žáků, kteří ve svém okolí žádného dobrovolníka nezaznamenali.

Dále jsme zjišťovali, jestli studenti a také jejich rodiny využívají osobně službu dobrovolníka, tzn. někoho, kdo tuto činnost provádí, ať už přímo v rodinách nebo v zařízeních, která pomoc dobrovolníků zprostředkovávají.



Obr. 4 *Využití služeb dobrovolníka v rodině*

Na tuto otázku odpovědělo všech 249 dotázaných, převládající odpovědí byla možnost NE. Ti, kteří činnost dobrovolníka ve svém okolí vnímají, uváděli hlavně následující formy pomoci: pomoc handicapovanému, dobrovolní hasiči, dobrovolníci v rámci Charity, dobrovolníci ve sportu, vedoucí skautu, vedení církevního pěveckého sboru, atd.

DC 2: Zjistit, zda i oni někdy uvažovali nebo uvažují o práci dobrovolníka.

VO: Chtěl byste se stát dobrovolníkem/dobrovolnicí?

V této otázce jsme od studentů očekávali konkrétní vyjádření, zda by se dobrovolnické práce chtěli také sami aktivně účastnit.

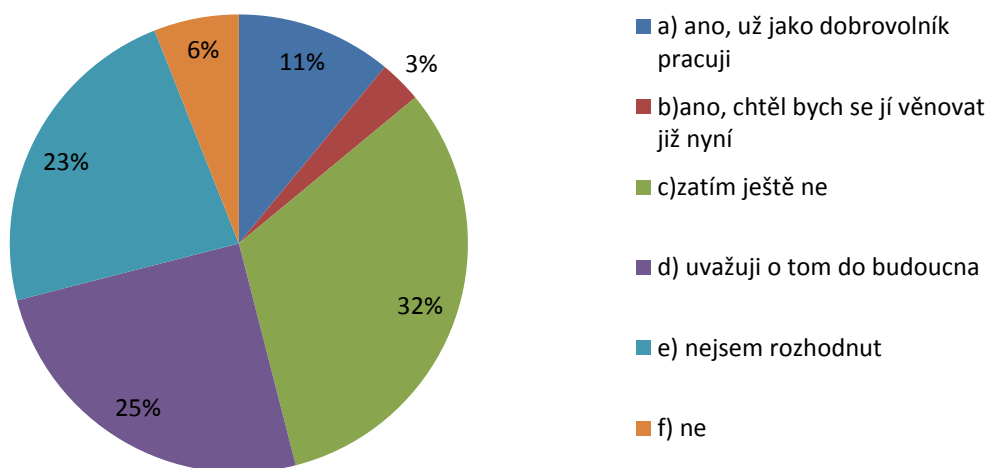
Zjišťovali jsme, jestli někdo z respondentů má už s dobrovolnictvím nějaké zkušenosti – už jako dobrovolník pracuje nebo jestli by se do dobrovolnické činnosti chtěli zapojit už nyní.

Tab. 2 Zapojení do dobrovolnické činnosti

studijní obor	ekonomický	sociální	technický	gymnázium	celkem
a) ano, už jako dobrovolník pracuji	7	2	9	10	28
b) ano, chtěl bych se jí věnovat již nyní	1	1	0	5	7
c) zatím ještě ne	26	31	14	8	79
d) uvažuji o tom do budoucna	20	22	6	16	64
e) nejsem rozhodnut	13	11	25	8	57
f) ne	7	3	4	1	15

Můžeme konstatovat, že u studentů 1. a 2. ročníku je ochota k dobrovolnické činnosti zatím velmi malá. Kromě 28 studentů, kteří už jako dobrovolníci pracují, je jen 7 dalších rozhodnuto, že by se do dobrovolnictví zapojili již nyní. Ostaní o tom zatím uvažují a 15 studentů se do této aktivity nechce zapojit vůbec. Nejméně aktivních dobrovolníků je mezi studenty sociálních oborů, kde bychom naopak předpokládali vyšší angažovanost a prosociální chování. Výsledky dotazování dokládají, že nejvíce se studenti zapojují do zájmových aktivit a sdružení, dále do práce v sociálních službách a charitativních projektech.

O tom, zda se téměř 25 % studentů, kteří o možnosti budoucího uplatnění v dobrovolnické oblasti uvažují, opravdu této službě také aktivně zúčastní, je možné zatím pochybovat. Vše záleží na tom, zda je osloví cílená kampaň nebo setkání s někým, kdo už má s touto činností určité zkušenosti.

**Obr. 5** Celková procentuální angažovanost studentů

Pro ověření stanoveného cíle jsme formulovali následující hypotézy:

H₁ Ochota pro aktivní zapojení do dobrovolnické práce je větší u studentů sociálního oboru než u studentů s technickým zaměřením.

H₂ U studentů sociálního oboru je počet aktivních dobrovolníků větší než u studentů dalších zkoumaných oborů.

Hypotézu H₁ můžeme potvrdit, pokud bereme jako měřítko odpověď *d) uvažuji o tom do budoucna*.

Hypotézu H₂ odmítáme, vzhledem k tomu, že v dobrovolnické oblasti už v současné době pracuje 9 studentů technického oboru, 7 studentů ekonomie a 10 studentů gymnázia oproti 2 studentkám sociální školy.

DC 3: Zjistit podnět, který by u studentů vzbudil zájem o dobrovolnickou činnost.

VO: Co by vás motivovalo k zapojení do dobrovolnické činnosti?

Z jakých zdrojů byste čerpali informace o dané oblasti?

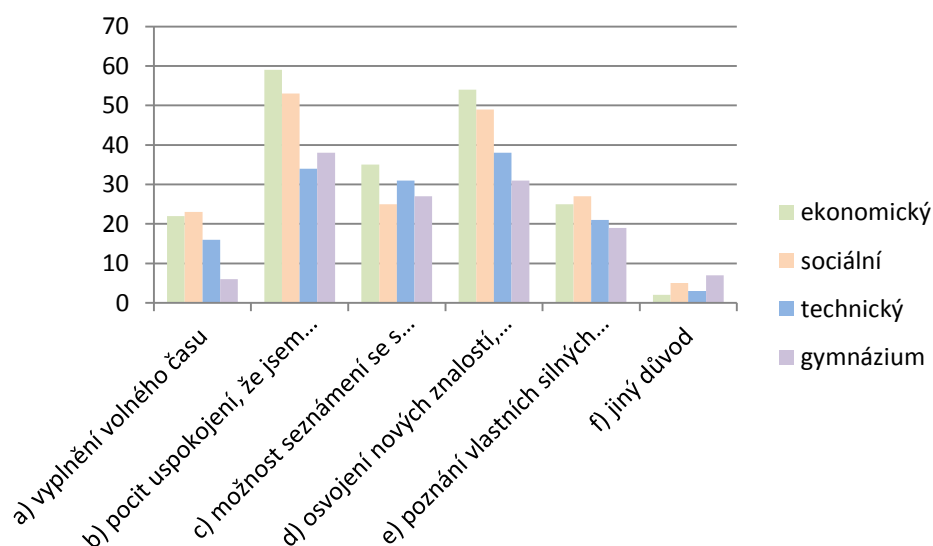
V této otázce jsme dobrovolníky žádali, aby se zamysleli nad tím, co by je mohlo k dobrovolnické činnosti přivést, co by bylo motivem k tomuto rozhodnutí. Tato otázka byla otevřená a od respondentů jsme očekávali nejméně tři možnosti odpovědi.

Tab. 3 Motiv k dobrovolnictví

studijní obor	ekonomický	sociální	technický	gymnázium	celkem
a) vyplnění volného času	22	23	16	6	67
b) pocit uspokojení, že jsem užitečný	59	53	34	38	184
c) možnost seznámení se s podobně zaměřenými lidmi, získání nových přátel	35	25	31	27	118
d) osvojení nových znalostí, zkušeností a dovedností	54	49	38	31	172
e) poznání vlastních silných stránek	25	27	21	19	92
f) jiný důvod	2	5	3	7	17

Jednoznačně dominuje motiv *b) pocit uspokojení, že jsem užitečný*. Dalším podnětem by pak byl motiv *d) osvojení nových znalostí, zkušeností a dovedností*. Toto pořadí si zvolili studenti ekonomického i sociálního oboru a také žáci gymnázia.

Jen u studentů technického oboru je pořadí opačné, což je zřejmě ovlivněno převládajícím počtem chlapců studujících tento obor. Osvojení nových znalostí a dovedností je spojeno se získáváním praktických zkušeností, které budou moci uplatnit ve svém budoucím profesním zaměření.



Obr. 6 Graf – motiv k dobrovolnictví (dle oborů)

Pro ověření stanoveného dílčího cíle jsme vyjádřili následující hypotézu:

H₃ Studenti jsou více motivováni k dobrovolnické práci z důvodu vyplnění volného času než z důvodu poznání vlastních silných stránek.

Formulovanou hypotézu můžeme odmítnout.

Pokud se mladí lidé budou chtít zapojit do této užitečné aktivity, je jistě důležité zjistit, jaký způsob získávání informací o této oblasti je jim nejbližší, co je dokáže nejvíce oslovit a zaujmout. Respondenti mohli zaznačit více odpovědí.

V souvislosti s touto výzkumnou otázkou jsme stanovili následující hypotézu:

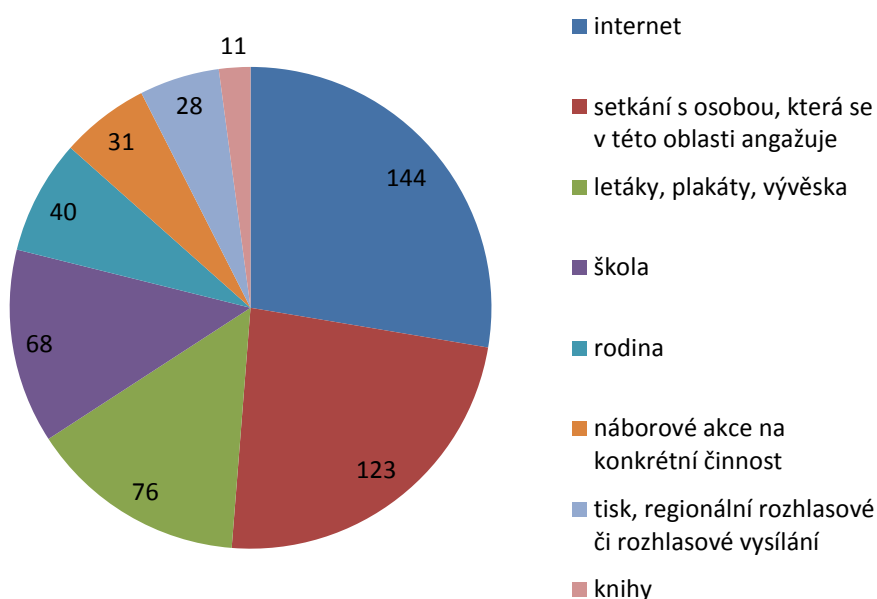
H₄ Jako možnost získání informací o dobrovolnictví využívají studenti všech oborů více internet než knihy.

Vzhledem k dosaženým výsledkům přijímáme námi formulovanou hypotézu.

Tab. 4 Zdroj informací

studijní obor	ekonomický	sociální	technický	gymnázium	celkem
a) internet	47	47	28	22	144
b) letáky, plakáty, vývěska	28	18	14	16	76
c) tisk, regionální rozhlasové či televizní vysílání	7	11	4	6	28
d) knihy	2	6	0	3	11
e) náborové akce na konkrétní činnost	11	6	5	9	31
f) setkání s osobou, která se v této oblasti angažuje	42	29	21	31	123
g) škola	18	25	13	12	68
h) rodina	16	8	5	11	40

Zde se potvrdil náš předpoklad, že nejvyšší vliv na rozhodování studentů bude mít *internet*. Je pochopitelné, že tento mediální prostředek poskytuje mladým lidem nepřehledné množství informací během velmi krátkého časového intervalu. Je to možnost, jak v klidu domova získat rychle takové informace, které jsou pro rozhodování potřebné.



Obr. 7 Graf – zdroj informací (celkem)

Další příčku zaujalo *setkání s osobou, která se v této oblasti angažuje*. Na třetím místě je pak získávání informací *pomocí vývěsky, letáku nebo plakátu*.

DC 4: Zjistit, jakou práci v dobrovolnickém sektoru studenti preferují.

VO: Jaká oblast dobrovolnictví by vás zajímala?

V jaké oblasti je podle vás nejvíce potřebná pomoc dobrovolníků?

Tato otázka je pro náš pedagogický výzkum zásadní. Chceme zjistit, v jaké oblasti by studenti chtěli pracovat, pokud by se pro práci dobrovolníka rozhodli v rámci školního dobrovolnického programu.

Pro tuto otázku jsme stanovili následující hypotézu:

H₅ Zájem studentů o dobrovolnickou činnost je vyšší v oblasti mimořádných událostí než v oblasti ekologických projektů.

Tuto hypotézu dle níže uvedených výsledků přijímáme.

Tab. 5 Oblast zájmu

studijní obor	ekonomický	sociální	technický	gymnázium	celkem
a) zájmová činnost	47	23	37	20	127
b) spolková činnost	15	5	9	6	35
c) sociální oblast, zdravotnictví	17	21	3	18	59
d) ekologické projekty	5	6	5	9	25
e) neziskové organizace, o.p.s.	2	6	5	4	17
f) sociální služby	25	31	3	12	71
g) charita, církev	10	10	2	12	34
h) mimořádné události	18	19	15	16	68
i) jiné	4	2	1	3	10

Nejvíce kladných odpovědí získala možnost *a) zájmová činnost*, a to ve všech školách kromě sociálního oboru. Zde zaujala první místo odpověď *f) sociální služby*. Tady je možné usuzovat na spojitost se zvoleným studijním oborem.

Pokud se podíváme na jednotlivé studijní obory, pak ekonomický směr nejvíce zajímá zájmová činnost, dále sociální služby a mimořádné události.

Sociální obor zařadil na první místo dobrovolnickou činnost v sociálních službách, dále zájmovou činnost a nakonec zdravotnictví. Studenti technického oboru zvolili na prvním místě zájmovou činnost, dále pomoc při mimořádných událostech a na třetí místo napsali spolkovou činnost. Jedná se o oblasti, ve kterých se už teď někteří z nich angažují.

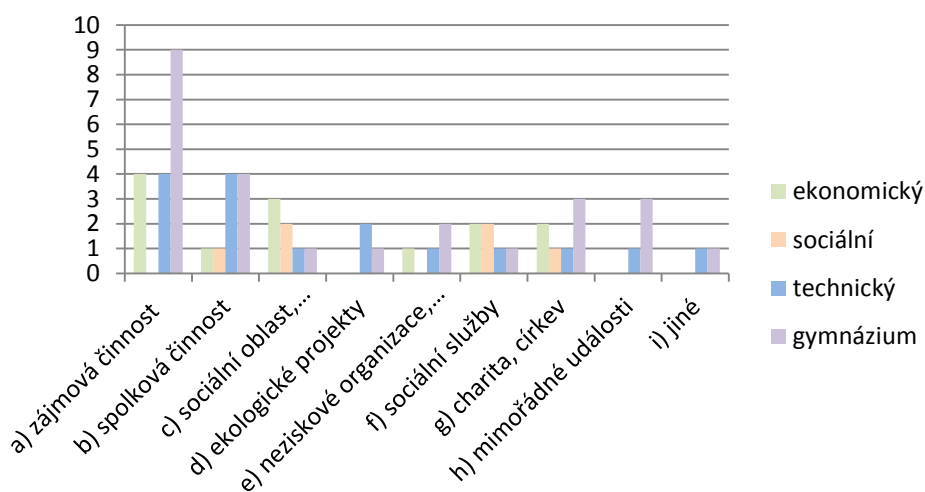
Studenti gymnázia by se zaměřili na dobrovolnickou účast v zájmové oblasti, poté na oblast zdravotnictví a pomoc při mimořádných událostech.

Pokud se podíváme na odpovědi dobrovolníků, kteří už v některých oblastech pracují, pak vidíme, že také oni preferují zájmovou a spolkovou činnost, dále sociální oblast a na třetím místě zapojení do charitní a církevní pomoci.

Odpovědi dobrovolníků:

Tab. 6 Oblast zájmu aktivních dobrovolníků

studijní obor	ekonomický	sociální	technický	gymnázium	celkem
a) zájmová činnost	4	0	4	9	17
b) spolková činnost	1	1	4	4	10
c) sociální oblast, zdravotnictví	3	2	1	1	7
d) ekologické projekty	0	0	2	1	3
e) neziskové organizace, o.p.s.	1	0	1	2	4
f) sociální služby	2	2	1	1	6
g) charita, církev	2	1	1	3	7
h) mimořádné události	0	0	1	3	4
i) jiné	0	0	1	1	2



Obr. 8 Graf - oblast zájmu aktivních dobrovolníků

Pro vyhodnocení těchto údajů byl použit Kendallův koeficient shody, jako výpočet míry těsnosti vztahu, tzn. stanovení oblíbenosti určité oblasti dobrovolnictví z pohledu středoškolských studentů. Každý z 249 respondentů si vybíral z 9 nabízených variant. U každého studijního oboru jsme sestavili žebříček oblíbenosti od 1 (nejoblíbenější) do 9 (nejméně oblíbené). Poté jsme získané údaje vepsali do níže uvedené tabulky a provedli výpočet Kendallova koeficientu shody.

Kendallův koeficient shody může nabývat hodnot v intervalu od 0 do +1. Čím vyšší je jeho hodnota, tím těsnější je vztah mezi srovnávanými pořadími (tím větší shoda je mezi pořadími). (Chráška, 2007, s. 108)

Tab. 7 Výpočet Kendallova koeficientu shody

studijní obor	ekonomický	sociální	technický	gymnázium	součet X	χ^2
zájmová činnost	1	2	1	1	5	25
sociální služby	2	1	6	4	13	169
mimořádné události	3	4	2	3	12	144
sociální oblast, zdravotnictví	4	3	6	2	15	225
spolková činnost	5	8	3	7	23	529
charita, církev	6	5	8	4	23	529
ekologické projekty	7	6	4	6	23	529
neziskové organizace, o.p.s.	9	6	4	8	27	729
jiné	8	9	9	9	35	1225
				Σ	176	4104

$$W = \frac{\sum X^2 - \frac{(\sum X)^2}{n}}{\frac{1}{12} k^2 (n^3 - n)}$$

$$W = \frac{4104 - \frac{176^2}{9}}{\frac{1}{12} 4^2 (9^3 - 9)} = 0,690$$

K posouzení statistické významnosti Kendallova koeficientu shody použijeme testové kritérium chí-kvadrát:

$$\chi^2 = W \cdot k(n - 1)$$

$$\chi^2 = 0,690 \cdot 4(9 - 1) = 22,08$$

Zformulujeme nulovou a alternativní hypotézu:

H_0 Vypočítaný Kendallův koeficient nevypovídá o shodě mezi hodnocením žáků jednotlivých studijních oborů ($W = 0$).

H_A Vypočítaný koeficient vypovídá o shodě mezi srovnávanými pořadími ($W \neq 0$).

Dále musíme stanovit kritickou hodnotu, kterou získáme z tabulky dle zvoleného stupně volnosti a hladiny významnosti:

$$\chi^2_{0,05}(8) = 15,507$$

$$\chi^2 > \chi^2_{0,05}(8) \qquad \underline{22,08 > 15,507}$$

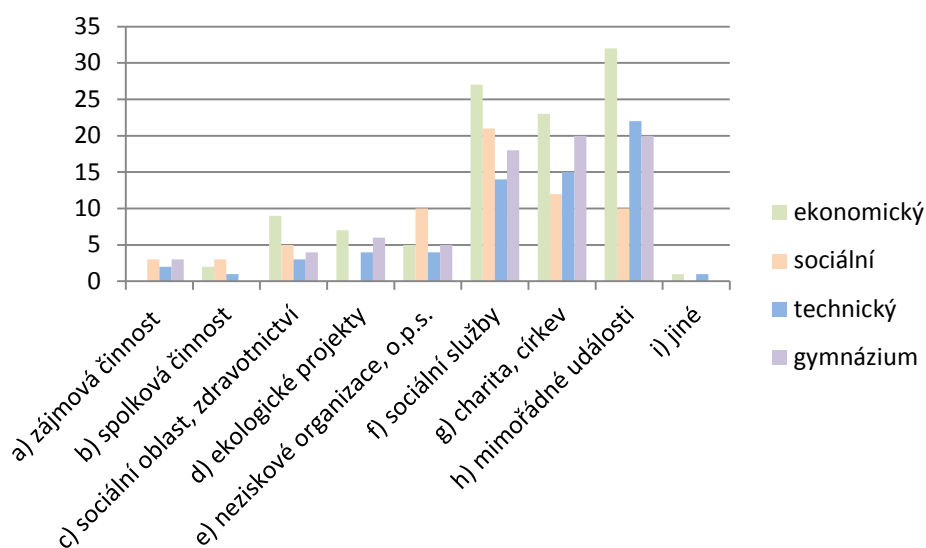
Vypočítaná hodnota je vyšší než hodnota kritická. Proto můžeme konstatovat, že mezi pořadím oblíbenosti jednotlivých oblastí dobrovolnické práce, které bylo získáno na základě odpovědí středoškolských studentů čtyř studijních oborů, je statisticky významná shoda. Přijímáme alternativní hypotézu. (Chráška, 2007)

Dále jsme zjišťovali, jakou oblast mladí středoškoláci považují za nejpotřebnější z hlediska dobrovolnické činnosti.

Tab. 8 Oblasti nejvyšší potřeby dobrovolníků

studijní obor	ekonomický	sociální	technický	gymnázium	celkem
a) zájmová činnost	0	3	2	3	8
b) spolková činnost	2	3	1	0	6
c) sociální oblast, zdravotnictví	9	5	3	4	21
d) ekologické projekty	7	0	4	6	17
e) neziskové organizace, o.p.s.	5	10	4	5	24
f) sociální služby	27	21	14	18	80
g) charita, církev	23	12	15	20	70
h) mimořádné události	32	10	22	20	84
i) jiné	1	0	1	0	2

V celkovém hodnocení je na prvním místě *pomoc dobrovolníků při mimořádných událostech*. Na dalším místě je to dobrovolnictví v sociálních službách a v charitních a církevních organizacích.



Obr. 9 Graf - oblasti nejvyšší potřeby dobrovolníků

Při srovnání hodnocení mezi jednotlivými školami dle stanovených studijních oborů je pořadí podobné.

Mladí ekonomové udávají hodnoty shodné s celkovým pořadím.

Studenti sociálního oboru zařadili na první místo dobrovolnickou činnost v sociálních službách, dále v charitních a církevních organizacích a na třetím místě jsou mimořádné události a neziskové organizace.

Studenti technického oboru zvolili na první místo pomoc při mimořádných událostech, dále angažovanost v charitě a církvi, dále pak v sociálních službách.

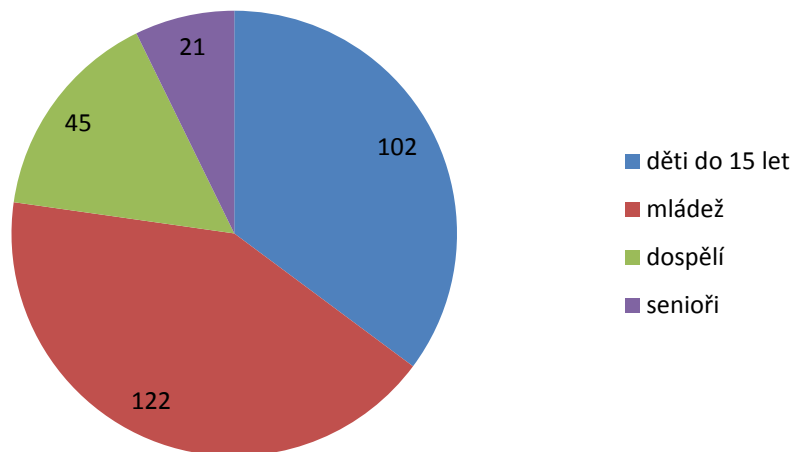
Studenti křesťanského gymnázia udávají jako nejpotřebnější pomoc dobrovolníků při mimořádných událostech a také činnost v charitě a církvi (mají shodný počet hlasů). Na dalším místě je to dobrovolnictví v sociálních službách a zájem o ekologické projekty.

Zjišťovali jsme, které věkové kategorii by se chtěli středoškolští studenti jako dobrovolníci věnovat.

Tab. 9 Zaměření na věkové kategorie

studijní obor	ekonomický	sociální	technický	gymnázium	celkem
a) děti do 15 let	29	39	16	18	102
b) mládež	43	24	32	23	122
c) dospělí	12	9	14	10	45
d) senioři	6	6	3	6	21

Zde bylo nejvíce odpovědí za *b) mládež*. Nejméně by se chtěli studenti angažovat v dobrovolnické práci se seniory.



Obr. 10 Graf – zaměření na věkové kategorie (celkem)

Pokud srovnáme pořadí věkových kategorií dle jednotlivých studijních oborů, tak je umístění u ekonomického, technického i u gymnázia stejné: mládež, děti do 15 let, dospělí, senioři.

Pouze studenti sociálního oboru by upřednostnili pracovat s dětmi do 15 let před mládeží.

DC 5: Zjistit, kolik ze svého volného času jsou ochotni věnovat pomoci potřebným.

VO: Kolik času měsíčně můžete této činnosti věnovat?

Touto otázkou jsme se snažili zjistit, jak vidí studenti svoji možnost zapojení do dobrovolnické práce během jednoho měsíce. Odpovědi jsme rozdělili do časových intervalů v přepočtu na hodiny.

Na tuto otázku odpovědělo pouze 64 % respondentů.

Tab. 10 Možná časová dotace

studijní obor	ekonomický	sociální	technický	gymnázium	celkem
0 - 5h / měsíc	3	4	6	1	14
6h - 10h / měsíc	3	1	7	10	21
11h - 20h / měsíc	3	3	6	9	21
21h - 40h / měsíc	16	10	7	10	43
41h - 80h / měsíc	18	4	6	8	36
81h - 120h / měsíc	7	4	2	1	14
121h - 160h / měsíc	3	6	0	1	10

Pro zaznamenání výsledků této výzkumné otázky jsme použili čárkovací metodu, jejíž výsledky jsme zaznamenali do tabulky četností. Poté jsme provedli výpočet relativní četnosti odpovědi s nejvyšší absolutní četností (21 – 40 h/měsíc) dle vzorce:

$$f_i = \frac{n_i}{n}$$

$$n_i = 43$$

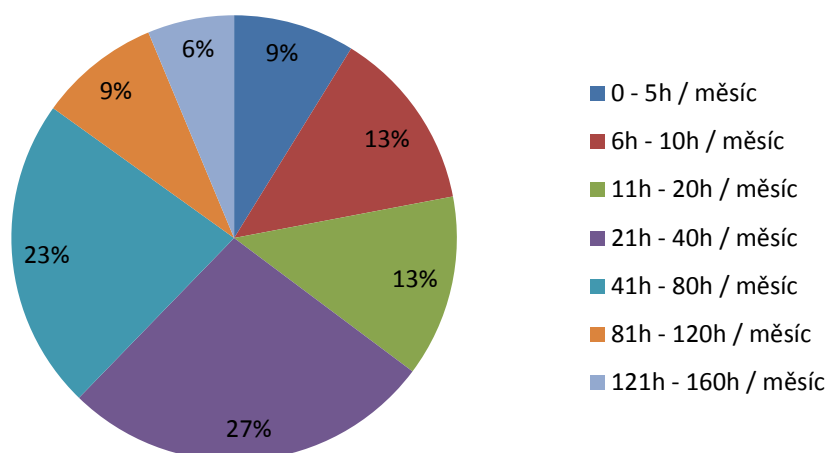
$$n = 159$$

$$f_i = \frac{43}{159} = 0,2704$$

Vypočítaná relativní četnost nám poskytuje informace o tom, jak velká část z celkového počtu hodnot připadá na danou hodnotu (kategorii). (Chráška, 2007)

Nejvyšší relativní četnost můžeme vyjádřit také v procentech (získanou hodnotu vynásobíme 100 %). Relativní četnost v tomto případě činí 27 % dotázaných, tzn. těch, kteří by se dobrovolnické práci byli ochotni věnovat.

Nejvíce respondentů uvedlo, že by se měsíčně mohlo dobrovolnické činnosti věnovat 21 – 40 hodin. Nemůžeme však blíže specifikovat, zda by se jednalo o odpracování standardní pracovní doby v rozsahu 8 h/den nebo o více kratších pracovních úseků. Můžeme také váhat nad možností, že by se práci dobrovolníka věnovali 160 hodin za měsíc, což je 20 pracovních dnů. Je to možné pouze v případě, že by se jednalo o zapojení do nějakého dobrovolnického projektu, např. v rámci prázdnin (přeshraniční dobrovolnictví, ekologický projekt atd.) .



Obr. 11 Graf – možná časová dotace (celkem v %)

DC 6: Zjistit, jestli jsou studenti nakloněni spíše soustavné práci v dobrovolnické oblasti nebo se chtějí angažovat pouze ve vybraných projektech.

VO: Chtěli byste se věnovat dlouhodobé, krátkodobé práci nebo jen konkrétním jednorázovým akcím?

Zapojili byste se do dobrovolnické pomoci při mimořádných situacích?

Tab. 11 Vybrané typy projektů

studijní obor	ekonomický	sociální	technický	gymnázium	celkem
a) soustavné, dlouhodobé práci (půl roku a více)	9	14	11	7	41
b) jen krátkodobé pomoci (týdny, měsíce)	27	11	3	13	54
c) konkrétním, jednorázovým akcím	31	29	24	22	106
d) pomoci v krizových situacích (např. povodně)	14	15	20	14	63

Nejvíce studentů by se zapojilo do *konkrétních, jednorázových akcí*. Zdůvodňovali to často tím, že nemají mnoho volného času, ale pokud by je oslovil nějaký „správný“ projekt, byli by ochotni se angažovat. Soustavné zapojení chápou jako závazek, kterému by možná nemohli dostát.

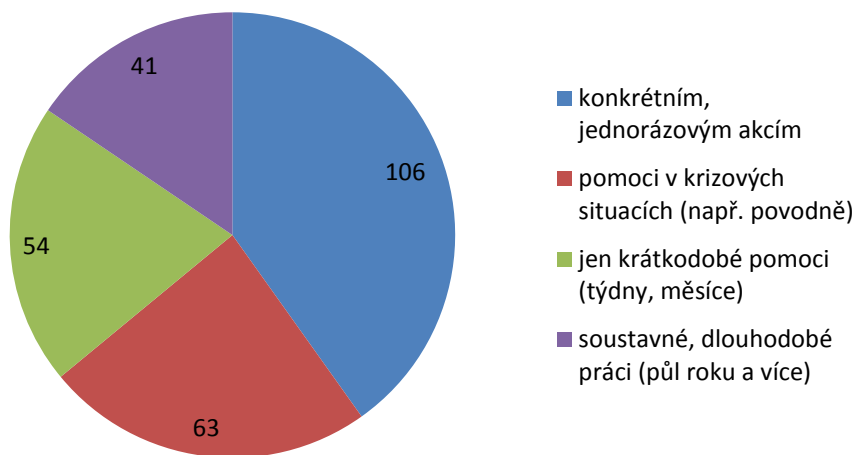
Velká většina by se angažovala při pomoci v krizových situacích typu povodní, kdy je potřebná okamžitá, rychlá pomoc potřebným. Vzhledem k tomu, že je taková mimořádná událost doprovázena dostatečnou medializací, je pochopitelné, že by některé studenty inspirovala k zapojení do organizované pomoci. Někteří studenti k volbě a), b) nebo c) připisovali také možnost d), do které by se zapojili mimo svou pravidelnou činnost v případě nutnosti.

Na třetím místě figuruje odpověď *b) jen krátkodobé pomoci (týdny, měsíce)*, do které by se zapojilo 54 respondentů.

Budeme přijímat nebo odmítat následující hypotézu:

H₆ Z časového hlediska je pro studenty atraktivnější dobrovolnictví v jednorázových akcích než v soustavných, dlouhodobých projektech.

Dle dosažených výsledků přijímáme uvedenou hypotézu.



Obr. 12 Graf - vybrané typy projektů (celkem)

DC 7: Zjistit, zda mají studenti některé speciální dovednosti a schopnosti, které by mohli při práci dobrovolníka uplatnit.

VO: Jaké specifické vlastnosti či dovednosti můžete uplatnit při práci dobrovolníka?
Jaké životní hodnoty jsou pro Vás nejdůležitější, které preferujete?

Tato otevřená otázka byla možností k zamyšlení nad vlastním potenciálem, který by mohli studenti při dobrovolnické činnosti uplatnit. Níže uvedená tabulka podává přehled všech specifických vlastností i dovedností, kterými dle svého mínění mladí středoškoláci disponují a které by mohli využít i v rámci své dobrovolnické práce.

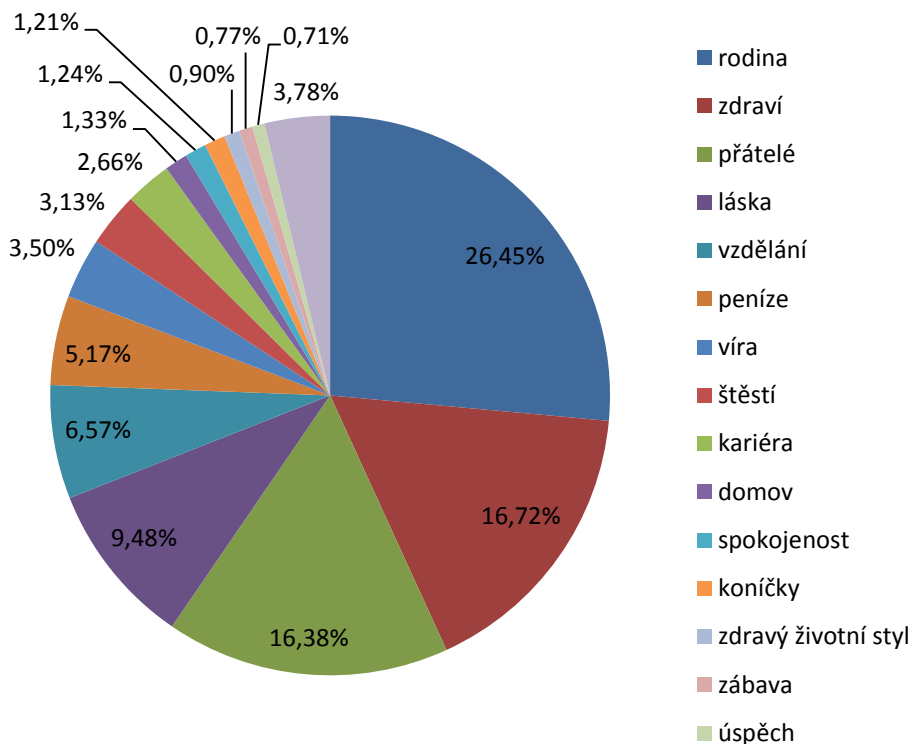
Tab. 12 *Specifické vlastnosti a dovednosti*

ekonomický		sociální		technický		gymnázium	
ochota pomoci	18	ochota pomoci	18	ochota pomoci	9	empatie	8
komunikativnost	13	empatie	5	fyzická zdatnost	5	ochota pomoci	7
sportovní nadání	8	komunikativnost	5	odhodlanost	5	společenská	6
spolehlivost	7	skromnost	2	komunikativnost	4	komunikativnost	5
spolupráce	6	fyzická zdatnost	2	pracovitost	4	organ. schopnosti	4
trpělivost	6	schopnost naslouchat	2	pečlivost	3	znalost zdravotní	4
pracovitost	5	spolupráce	2	vůdčí schopnosti	3	vůdčí schopnosti	3
aktivita	3	pracovitost	2	spolupráce	3	tvořivost	3
obětavost	3	dobrosrdečnost	2	trpělivost	2	laskavost	3
bavit ostatní	3	porozumění	2	empatie	2	bavit ostatní	2
pohotovost	3	sounáležitost	2	laskavost	2	podnikavost	2
laskavost	3	aktivita	1	organizační schopnosti	2	trpělivost	2
starostlivost	2	přátelství	1	odvaha	1	vstřícnost	2
porozumění	2	zodpovědnost	1	ohleduplnost	1	fyzická zdatnost	2
přátelství	2	trpělivost	1	vytrvalost	1	optimismus	2
organizační schopnosti	2	hudební nadání	1	systematičnost	1	svědomitost	1
empatie	2	diskrétnost	1	schopnost improvizace	1	přizpůsobivost	1
upřímnost	2			spolehlivost	1	výtvarné dovednosti	1
soudržnost	1					obětavost	1
sympatie	1					upřímnost	1

Nejvíce bodů získala možnost *ochota pomoci*, a to napříč všemi studijními obory. Na dalších místech je to komunikativnost, organizační schopnosti, pracovitost a schopnost naslouchat. Dále by uplatnili sportovní a hudební nadání, výtvarné dovednosti, fyzickou

zdatnost nebo znalost zdravotní péče (zde uváděli také schopnost poskytnout první pomoc). Nejvíce avizují vlastnosti jako empatie, odhodlanost, trpělivost, pečlivost.

Studentům jsme dále kladli otázku: Jaké životní hodnoty jsou pro vás nejdůležitější?



Obr. 13 Graf - životní hodnoty respondentů (celkem v %)

Tato otázka byla položena jako otevřená, a proto jsme získali velké množství rozmanitých odpovědí. Respondenti se měli zamyslet nad tím, jaké životní hodnoty jsou pro ně nejdůležitější, kterým přiřadí největší význam.

Na prvním místě se u studentů všech oborů objevila *rodina*, tzn., že dobrému současnému i budoucímu rodinnému zázemí přiřadí zásadní význam.

Další přední místa našeho žebříčku zaujaly hodnoty jako *zdraví*, *přátelé*, *láska*.

Tab. 13 Životní hodnoty respondentů (dle oborů)

studijní obor	ekonomický	sociální	technický	gymnázium	celkem
1.	rodina	rodina	rodina	rodina	rodina
2.	zdraví	zdraví	přátelé	přátelé	zdraví
3.	přátelé	přátelé	zdraví	víra	přátelé
4.	láska	láska	vzdělání	zdraví	láska
5.	peníze	peníze	láska	láska	vzdělání
6.	šťěstí	vzdělání	peníze	vzdělání	peníze
7.	vzdělání	kariéra	kariéra	šťěstí	víra
8.	kariéra	šťěstí	koničky	pomoc druhým	šťěstí
9.	spokojenost	domov	zábava	spokojenost	kariéra
10.	domov	svoboda	domov	domov	domov

Pokud srovnáváme jednotlivé hodnotové žebříčky studentů odlišných studijních oborů, vidíme, že jsou si vzájemně velmi podobné. Výjimku tvoří *svoboda* na 10. místě u studentů sociálního oboru, dále *koničky* a *zábava* na 8. a 9. místě u studentů technického oboru a *víra* na 3. místě u studentů gymnázia.

Musíme zde však zmínit další životní hodnoty, které sice nebyly tak hojně zastoupeny, ale které studenti také jmenovali, jako například: *čest*, *respekt*, *spravedlnost*, *poctivost*, *mír*, *tolerance atd.*

V závěru naší práce se dostáváme k její stěžejní části – řešení výzkumného problému:

Budou se středoškolští studenti ochotni angažovat v dobrovolnické činnosti, kterou by iniciovala škola? Kolik procent respondentů se případně zapojí

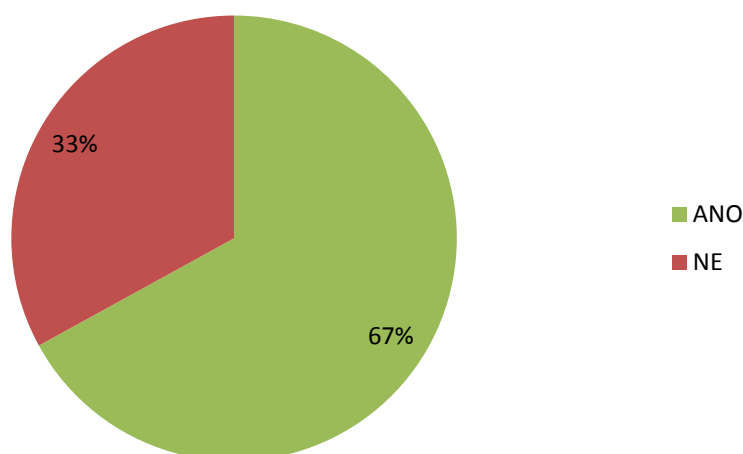
Studenti zodpověděli velké množství otázek týkajících se dobrovolnické činnosti. Jako poslední byl tedy položen dotaz na to, zda by se zapojili do dobrovolnické aktivity školy, kterou nyní navštěvují.

Tab. 14 Zapojení do školního projektu dobrovolnictví

studijní obor	ekonomický	sociální	technický	gymnázium	celkem
ANO	46	54	21	40	161
NE	26	12	35	7	80

Alternativu dobrovolnické práce, kterou by zaštiťovala škola, by podle našeho výzkumu využilo 161 studentů, tj. téměř 67 % dotázaných.

Někteří ovšem s poznámkou, že by záleželo na konkrétní oblasti nebo projektu, kde by jako dobrovolníci působili. Přesto toto vysoké procento kladných odpovědí vypovídá o zájmu mládeže zapojit se do společenského dění a to prostřednictvím instituce, která je jim momentálně nejbližší. Výběr a zaměření školního dobrovolnického programu by měl být vymezen na základě návrhů studentů.



Obr. 14 Graf – zapojení do školního dobrovolnického programu (celkem v %)

6 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

V naší diplomové práci, která je zaměřena na vnímání dobrovolnictví jako nezištné formy pomoci člověka člověku očima mladých lidí, jsme se snažili získat informace o postoji středoškoláků k tomuto tématu. Pro pedagogický výzkum jsme zvolili školy dle různých studijních oborů, což nám umožnilo získat širší spektrum informací. Postoj respondentů k prováděnému výzkumu můžeme hodnotit jako velmi kladný, o čemž svědčí jak vysoká návratnost rozdaných dotazníků, tak i vyplnění otevřených otázek. Naše představy se v některých ohledech lišily od získaných odpovědí, to však neznamená, že by postoje středoškolských studentů k této činnosti byly odmítavé.

Pokud srovnáváme výsledky dle jednotlivých škol, můžeme konstatovat následující:

Studenti střední školy s ekonomickým zaměřením chápou, co pojem dobrovolnictví obnáší. Sedm z dotázaných už nyní jako dobrovolník působí, a to v zájmové oblasti, v sociálních službách nebo v charitě a církvi. Nejvíce dotázaných by se chtělo zapojit do zájmových činností zaměřených na mládež. Zároveň ale tvrdí, že nejvíce je potřebná pomoc dobrovolníků při mimořádných událostech nebo v sociálních službách. Z časového hlediska však nabízejí neskutečných 41-80 hodin svého času měsíčně. Do školního projektu dobrovolnické činnosti by se zapojilo 63 % studentů.

Studenti sociálního oboru jsou s problematikou dobrovolnické práce dobře seznámeni. V jejich řadách jsou už nyní 2 aktivní dobrovolníci, kteří působí ve spolkové činnosti, v sociálních službách nebo v charitě. Při srovnání s ostatními oslovenými školami je to však nejmenší počet zastoupení dobrovolníků. Téměř polovina respondentů (44 %) uvádí, že se zatím dobrovolnické práci nechce věnovat. Pokud by se tak přece jen rozhodli, hledali by potřebné informace na internetu. Motivem by pak bylo dosažení pocitu, že jsou užiteční. Největší zájem, pokud by se chtěli v této činnosti angažovat, by měli o sociální služby. Zde je toto rozhodnutí jistě spojeno se zaměřením jejich studia. Zároveň také zmiňují sociální služby jako nejpotřebnější oblast práce dobrovolníků. Studenti by se chtěli věnovat dětem do 15 let, v rozsahu 21 – 40 hodin měsíčně. 82 % dotázaných uvádí, že by se školní dobrovolnické práce zúčastnilo.

Studenti školy s technickým zaměřením také vědí, co pojem dobrovolnictví znamená. Devět studentů už také jako dobrovolníci působí, a to převážně v zájmových a spolkových aktivitách (dobrovolní hasiči, vedoucí skautů, sportovní oddíly atd.). Vzhledem k tomu, že se jedná převážně o chlapce, je tato volba dobrovolnického zapojení logická. Jsou přesvěd-

čení, že největší smysl má pomoc při mimořádných událostech. Ani u těchto studentů není zatím větší zájem o práci dobrovolníka, což zdůvodňují hlavně nedostatkem času. Pokud by se jí však chtěli věnovat, pak by se rozhodovali na základě informací z internetu nebo po setkání s osobou, která už má s touto prací zkušenosti. Motivem by jim bylo osvojení nových znalostí, zkušeností a vědomostí, které by v budoucnu mohli uplatnit ve své profesi. Pokud jde o možnost účastnit se školního dobrovolnického projektu, pak 62 % studentů nemá zájem. Studenti této školy jako jediní měli vyšší podíl studentů, kteří se nechtějí zapojit, než těch, kteří by s tímto projektem byli ztotožnění. Důvod hledejme jak v četných mimoškolních aktivitách chlapců (sportovní a zájmové kroužky) nebo v malé ochotě pracovat ve volném čase bezplatně.

Studenti církevního gymnázia jsou o dobrovolnické práci dobře informováni. Dobrovolnictví se v současnosti věnuje deset studentů, převážně v oblasti zájmové a spolkové činnosti, v charitě, církvi, ale zapojují se i při mimořádných událostech. Studenti, kteří o této formě pomoci potřebným uvažují do budoucna, vidí hlavní motiv v tom, že by chtěli být užiteční. K této práci by je přivedlo setkání s osobou, která se už v této oblasti angažuje, která by jim mohla zprostředkovat své zkušenosti. Základními životními hodnotami je pro ně rodina, přátelé a víra. I přesto, že jako nejpotřebnější chápou pomoc v oblasti mimořádných událostí nebo v charitě a církvi, oni sami by se chtěli nejvíce věnovat práci v zájmové činnosti s věkovou kategorií mládež. Dobrovolnickou pomoc by taktéž jako studenti ostatních škol nejvíce směřovali na jednorázové, konkrétní akce. Na gymnáziu by se do školní dobrovolnické iniciativy výhledově zapojilo celých 85 % studentů.

A co nejméně čtené odpovědi?

K dobrovolnické činnosti by studenty nepřitáhla četba knih ani informace z tisku nebo regionálního rozhlasového či televizního vysílání. Důvodem by nebylo využití volného času. Studenti všech středních škol shodně udávají, že nejméně důležitá je pomoc dobrovolníků v zájmové a spolkové činnosti, přesto by se téměř všichni nejraději uplatnili v této oblasti. Nejméně studentů by se také bylo ochotno věnovat soustavné, dlouhodobé dobrovolnické činnosti. Při zaměření na určitou věkovou kategorii mají studenti nejmenší ochotu k práci se seniory.

Získané výsledky dokládají, že oslovení studenti chápou význam dobrovolnictví, uvědomují si jeho celospolečenskou hodnotu a definují oblasti, kde je ho nejvíce potřeba, sami

ale zatím s okamžitým zapojením do této činnosti váhají. Pouze pokud by takový konkrétní projekt organizovala škola, pak by se do něj začlenili.

I přes různé studijní zaměření jsou odpovědi studentů velmi podobné.

Na základě našeho výzkumu a po vyhodnocení výsledků můžeme charakterizovat

tzv. „**typického mladého středoškolského dobrovolníka**“, jehož profil byl vytvořen z odpovědí s nejvyšší relativní četností:

1. je to žena
2. jako nejdůležitější životní hodnoty vyznává rodinu, zdraví a přátele
3. plně chápe, co dobrovolnictví obnáší
4. ale přesto se do dobrovolnictví zatím ještě nechce zapojit
5. ve svém okolí dobrovolníky spíše neregistruje
6. její rodina služeb dobrovolníka nevyužívá
7. pokud by se ale rozhodla k zapojení do dobrovolnické činnosti, pak by ji mohl k tomuto rozhodnutí nejvíce motivovat hlavně pocit uspokojení, že je užitečná
8. pro získání informací o této oblasti by využila internet
9. chtěla by pracovat v zájmové oblasti
10. ale za nejvíce potřebnou považuje pomoc dobrovolníků při mimořádných událostech
11. při své činnosti by se zaměřila na mládež
12. disponuje následujícími specifickými vlastnostmi a dovednostmi: ochotou pomoci, komunikativností a empatií
13. angažovala by se v konkrétních, jednorázových akcích
14. měsíčně by této činnosti mohla věnovat 21 – 40 hodin
15. zapojila by se do dobrovolnické aktivity pořádané školou

Důležitým faktorem studentů při rozhodování o využití svého volného času je jistě jejich priorita – vzdělání. Dotazníky ukázaly, že k dobrovolnictví by je spíše přivedl dobrý pocit než pouhé využití volného času. Také vybraná oblast jejich případné dobrovolnické práce – zájmová činnost - ukazuje na to, že by se chtěli věnovat tomu, co je baví a co je jim příjemné. Proto také velmi malé procento respondentů zvolilo jako možnou věkovou kategorii, se kterou by rádi pracovali, seniory. Tento trend je odrazem stavu ve společnosti. Mladí lidé ztrácejí vazbu se svými prarodiči. Děti nejsou jako dříve zvyklé na vícegenerační sou-

žití. Kvůli odkládání mateřství se jejich matky a otcové nemohou starat o své rodiče. Vlivem pracovního vytížení se nemají rodiny šanci navštěvovat, tak jako to bylo dříve možné.

Žáci si uvědomují nutnost a potřebnost práce dobrovolníků při mimořádných událostech. Jen málo z nich má však zřejmě představu o každodenní drobné práci, která je tak nutná a potřebná. Ale i zkreslené představy k tomuto věku patří.

Je na každém z nás, jak se postaví k aktuální denní realitě, jak bude umět řešit složité situace, které mu život přinese. Přestože někteří z respondentů se necítí zatím touto činností osloveni nebo v současnosti tuto aktivitu nevyhledávají, můžeme předpokládat, že v mezních životních situacích zareagují adekvátním způsobem a podají pomocnou ruku.

6.1 Aplikace výsledků v praxi

Dosažené výsledky našeho výzkumu je možné využít ve školské praxi. Je zřejmé, že středoškolská studenta mají zájem o dobrovolnickou činnost. Důležitý je však prvotní impulz, který by je k této aktivitě podnítil. A zde se školám otevírají široké možnosti působení. Na základě provedeného výzkumu můžeme konstatovat, že pouhé formální diskuze nestačí. I přes současné rozsáhlé informační možnosti studenta mnohem více uvítají alternativu setkání se s osobou, která se už této konkrétní činnosti věnuje. Proto by školy mohly oslovit buď organizaci pracující s dobrovolníky v blízkém okolí, nebo přímo určitého dobrovolníka, který by studentům mohl zprostředkovat své osobní zážitky a zkušenosti.

Škola by měla podporovat své studenty v zájmu o určitou oblast dobrovolnictví, kterou si sami zvolí, ale též nabídnout další alternativu, kde je možné pomáhat a směřovat studenty tam, kde je dosavadní dobrovolnická činnost nedostačující.

Vhodnou formou zapojení studentů do dobrovolnických aktivit se tedy jeví realizace projektu, jehož vypracování by probíhalo ve spolupráci se studenty, kteří by zde mohli uplatnit své konkrétní požadavky a návrhy. Dobrovolnická činnost, která by probíhala formou školní praxe, by se mohla stát odrazovým můstkem pro zapojení do dobrovolnické práce mladých lidí v budoucnosti.

ZÁVĚR

Posláním současné školy je nejen žáky vzdělávat, ale také vychovávat. Přispívat k jejich všestrannému rozvoji a žádoucímu začlenění do společnosti. Ke svému působení mohou školy využívat celou řadu programů a projektů, které se snaží vhodnou formou podnítit zájem žáků o vybranou problematiku. Jednou z takových možností je i projekt dobrovolnické činnosti, na základě kterého by žáci mohli pomáhat v oblasti, kterou si sami zvolí.

Podnětem k naší diplomové práci byl právě námět vedení jedné ze zúčastněných škol na provedení výzkumu o dobrovolnictví a možnosti zapojení studentů do konkrétní pomoci v konkrétní organizaci. Zajímalo je, jestli jsou studenti ochotni se do takové aktivity zapojit. Je potěšitelné, že na základě provedeného výzkumu a vyhodnocených výsledků můžeme konstatovat, že převážná většina oslovených studentů by se do školní dobrovolnické činnosti zapojila.

Výsledky našeho výzkumu budou v tištěné i elektronické podobě poskytnuty školám, které se do tohoto projektu zapojily, k dalšímu využití, tzn. směřování svých aktivit v oblasti dobrovolnictví středoškolských studentů do vybraných oblastí jejich zájmu. Velké procento studentů, kteří by se do školního projektu zapojili, je důkazem toho, že nejsou lhostejní k potřebám druhých a také toho, že škola je pro většinu z nich velmi důležitou součástí jejich života.

Tato diplomová práce si nekladla za cíl nějakým způsobem ovlivnit rozhodování studentů, zda se angažovat v dobrovolnické činnosti nebo ne. Snažili jsme se pouze zaznamenat realitu. Zjistit, jakým způsobem dnešní středoškoláci na toto téma nahlíží. Pokud naše práce vzbudila alespoň v několika mladých lidech zájem o tuto činnost, přinutila je zamyslet se nad svým životem, nad jeho směřováním a přivedla je na myšlenku „být někde užitečný“, pak splnila svůj úkol.

Dobrovolník nemusí mít vždy čas, musí mít srdce.

(neznámý autor)

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] *Bez mámy* [online]. Bezmamy, © 2012 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <http://www.bezmamy.cz/clanky/19-dobrovolnci-cs.html>
- [2] BRÍZOVÁ, Bohdana. *Dobrovolnictví*. 2014. Dostupné z: <http://old.zsf.jcu.cz/studium/studijni-programy-obory-kurzy/podpurne-studijni-texty/spvs/>
- [3] Časté otázky. *Adorea: dobrovolnické centrum, Vsetín, o.s.* [online]. © 2014 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.adorea.cz/caste-otazky>
- [4] Česká republika. Zákon o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě). In: 2002. 2003, č. 198. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dobrovolnicka-sluzba-500539.aspx>
- [5] Dobrovolnická činnost. *Charita Svaté rodiny Luhačovice* [online]. © 2007 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.luhacovice.caritas.cz/Dobrovolnictvi-H26/Dobrovolnictvi-C710/>
- [6] Dobrovolnická služba. In: Ministerstvo vnitra České republiky [online]. © 2010 [cit. 2013-01-09]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dobrovolnicka-sluzba-500539.aspx>
- [7] Dobrovolnické centrum ADRA Zlín. ŘÍHOVÁ, Markéta. *Remix: regionální mix informací* [online]. © 2011 – 2014 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://remix.nicm.cz/dobrovolnicke-centrum-adra-zlin/>
- [8] Dobrovolnické centrum Akropolis. ŘÍHOVÁ, Markéta. *Remix: regionální mix informací* [online]. © 2011 – 2014 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://remix.nicm.cz/dobrovolnicke-centrum-akropolis/>
- [9] Dobrovolnické centrum SAMARI. ŘÍHOVÁ, Markéta. *Remix: regionální mix informací* [online]. © 2011 – 2014 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://remix.nicm.cz/dobrovolnicke-centrum-samari/>
- [10] Dobrovolnický program. *SONS Zlín* [online]. © 2009 - 2012 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: http://www.sons-zlin.cz/jak_muzete_pomoci_dobrovolnici.html
- [11] Dobrovolnictví. *Mladiinfo ČR* [online]. © 2011 [cit. 2014-03-31]. Dostupné z: <http://www.mladiinfo.cz/dobrovolnictvi/>
- [12] Dobrovolnictví na Vsetínsku. *Adorea: dobrovolnické centrum Vsetín* [online]. © 2014 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.adorea.cz/dobrovolnictvi-na-vsetinsku>

- [13] Dobrovolnictví. *Oblastní charita Uherský Brod* [online]. © 2008 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://uhbrod.caritas.cz/Nase-aktivity-H26/Dobrovolnictvi-C710/>
- [14] Dobrovolníkem s INEX-SDA. *INEX-SDA* [online]. 2009 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.inexsda.cz/cs/dobrovolnictvi/dobrovolnik>
- [15] Dobrovolník není amatér. ŠIMKOVÁ, Svatava a Jiří ZAJÍC. *Klíče pro život* [online]. 2009-2013 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/dobrovolnictvi/realizace/dobrovolnik-neni-amater>
- [16] FRÍČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorci a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010. ISBN 978-809-0369-689.
- [17] GAVORA, Peter. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu* [online]. Bratislava: Univerzita Komenského, 2010 [cit. 2014-04-01]. ISBN 978-80-223-2951-4. Dostupné z: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>
- [18] GAVORA, Peter. *Tvorba výskumného nástroja pre pedagogické bádanie*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2012. ISBN 978-80-10-02353-0.
- [19] GJURIČOVÁ, Jitka. Dobrovolnictví není amatérismus: vývoj legislativní úpravy dobrovolnictví v zahraničí a v ČR. In: *10 let rozvoje dobrovolnictví: rehabilitace občanských ctností*. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž a HESTIA - Národní dobrovolnické centrum Praha, 2008, s. 35-41.
- [20] GJURIČOVÁ, Jitka. Vývoj legislativní úpravy dobrovolnictví v zahraničí a v České republice. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. © 2014 [cit. 2014-03-31]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vyvoj-legislativni-upravy-dobrovolnictvi-v-zahranici-a-v-ceske-republice.aspx>
- [21] HLADKÁ, Marie. Význam dobrovolnictví jako specifického lidského zdroje. In: *Aktuální otázky sociální politiky 2008: teorie a praxe*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2008, s. 20-27. ISBN 978-80-7395-134-4.
- [22] HRÍCHOVÁ, Miloslava, Jana MIŇHOVÁ, MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie pro učitele*. 2. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000. ISBN 80-708-2626-6.

- [23] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [24] KITLIŇSKÁ, Jana a Michaela JURTIKOVÁ. Rámec interoperability mladých dobrovolníků. *Sociální práce: nabízíme spojení teorie s praxí*. Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2011, roč. 2011, č. 4, s. 69-78.
- [25] KITLIŇSKÁ, Jana. Dobrovolnictví jako příležitost k mezigeneračnímu učení. *Sociální práce: nabízíme spojení teorie s praxí*. Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2012, roč. 2012, č. 4, s. 126-133.
- [26] KLÉGROVÁ a Lucie ŠOMROVÁ. *Dobrovolnictví*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-869-9168-7.
- [27] KOHOUTEK, Rudolf. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM, 1998. ISBN 80-7204-064-2.
- [28] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807-3673-833.
- [29] KREJČÍ, Andrea a Libuše ČADOVÁ. Hodnotová orientace a životní postoje současných adolescentů. *Peidagogós: časopis pro pedagogiku a s tím související vědy*. 2006, ročník 2006, č. 1. ISSN 1213-3809.
- [30] KURIC, Josef. *Ontogenetická psychologie*. Brno: CERM, 2001. ISBN 80-214-1844-3.
- [31] MACEK, Petr. *Adolescence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.
- [32] *Manifest evropského dobrovolnictví* [online]. European Volunteer Centre, © 2006 [cit. 2014-03-31]. Dostupné z: http://www.dcul.cz/pdf/MANIFEST_evropskeho_dobrovolnictvi_CEV_2006.pdf
- [33] MATOUŠEK, Oldřich et al. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8548-2.
- [34] *Mozaika: bulletin evropských příležitostí* [online]. Eurodesk, Národní agentura pro evropské vzdělávací programy, 2011 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: http://www.eurodesk.cz/sites/default/files/publ/moz/Mozaika_2011-4.pdf. Čtvrtletně.
- [35] *Mozaika speciál: bulletin evropských příležitostí*. Praha: Eurodesk a NAEP, 2014, roč. 2014, únor. Čtvrtletník.

- [36] MÜLLEROVÁ, Magdalena. *Dobrovolníci pro kulturu: dobrovolnická činnost v kulturních organizacích*. Praha: Česká kancelář programu Culture nákladem Institutu umění-Divadelního ústavu, 2011. ISBN 80-700-8268-2.
- [37] NĚMEC, Jan. *Právní úprava dobrovolnictví ve vybraných zemích Evropské unie* [online]. Praha: Parlamentní institut, 2007 [cit. 2014-03-31]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=20951%E2%80%8E>
- [38] Novela Zákona o dobrovolnické službě. *Dobrovolnik.cz* [online]. © 2014 [cit. 2014-03-31]. Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/management-dobrovolnictvi/dobrovolnictvi-a-paragrafy/novela-zakona-o-dobrovolnicke-sluzbe/>
- [39] Nový občanský zákoník - informace pro NNO. *Dobrovolnik.cz* [online]. © 2014 [cit. 2014-02-25]. Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/mporadna/noz/>
- [40] NYTROVÁ, Lucie. Dobrovolnictví a Zákon o sociálních službách. In: *10 let rozvoje dobrovolnictví: rehabilitace občanských ctností*. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž a HESTIA - Národní dobrovolnické centrum Praha, 2008, s. 62-66.
- [41] PREISSOVÁ KREJČÍ, Andrea a Libuše ČADOVÁ. Hodnotová orientace a životní postoje současných adolescentů. *Peidagogós*. 2006, č.1.
- [42] Program pět 5. *Hestia: občanské sdružení* [online]. © 2014 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/dobrovolnicke-programy/pet-pe/#.UznviFeKUg4>
- [43] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Vydání první. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
- [44] *Průvodce dobrovolnictvím v zemích globálního Jihu*. Praha: INEX, 2012. Dostupné z: http://www.inexsda.cz/data/attachments/Publikace/Pruvodce%20dobrovolnictvim_INEX.pdf
- [45] SEDLÁKOVÁ, Jaroslava. Pomáhám druhým, pomáhám sobě: aneb dobrovolnictví jako nástroj sociální prevence. *Šance pro každého* [online]. © 2014 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.sanceprokazdeho.cz/metodiky/metodika5.pdf>
- [46] SCHOVANCOVÁ, Regina a Lucie FOLTOVÁ. Fenomén dobrovolnictví v brněnských rodinách. *Psychologie a její kontexty*. 2011, No. 2. Dostupné z: http://psychkont.osu.cz/fulltext/2011/Schovancova,Foltova_2011_2.pdf

- [47] Sledování kvality života v Evropě: účast na dobrovolné a neplacené práci - shrnutí. *Eurofound* [online]. 2011 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef11021_cs.htm
- [48] ŠIKLOVÁ, Jiřina. Má dobrovolnictví budoucnost?. In: *Dobrovolnictví a dárcovství: obnova občanských čtností* [online]. 2001 [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://www.unesco-kromeriz.cz/sbornik2001/siklova.htm>
- [49] TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-736-7178-6.
- [50] TOŠNER, Jiří. *Dokumentace dobrovolnických center a programů: Studijní materiály pro kurzy koordinátorů dobrovolníků*. Praha: Hestia, 2013. Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/ke-stazeni/dokumentace-dobrovolnickych-center-a-programu/>
- [51] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie 1*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
- [52] Волонтерство в России и Великобритании. In: *Молодёжь как активный субъект современного общества* [online]. 2012 [cit. 2013-11-15]. Dostupné z: http://www.isi.mrsu.ru/editions/files/Sbornik_2013.pdf#page=145
- [53] Všeobecná deklaráce o dobrovolnictví. In: *Dobrovolnik.cz* [online]. © 2013 [cit. 2013-01-09]. Dostupné z: <http://www.dobrovolnik.cz/oblasti-dobrovolnictvi/vseobecna-deklarace-o-dobrovolnictvi/>
- [54] ZÁŠKODNÁ, Helena a Adéla MOJŽÍŠOVÁ. Psychologické aspekty dobrovolnictví v kontextu sociální práce. *Sociální práce: nabízíme spojení teorie s praxí*. Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2011, roč. 2011, č. 4, s. 62-68.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CEV	Evropské dobrovolnické centrum.
ČR	Česká republika.
DC	Dílčí cíl.
EU	Evropská unie.
IAVE	Mezinárodní asociace pro dobrovolnické úsilí.
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí.
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky.
OSN	Organizace spojených národů.
o. s.	Občanské sdružení.
VO	Výzkumná otázka.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1	<i>Graf – pochopení pojmu dobrovolnictví</i>	55
Obr. 2	<i>Povědomí o konkrétním dobrovolníkovi (celkem)</i>	56
Obr. 3	<i>Graf – povědomí o konkrétním dobrovolníkovi (dle oborů)</i>	56
Obr. 4	<i>Využití služeb dobrovolníka v rodině</i>	57
Obr. 5	<i>Celková procentuální angažovanost studentů</i>	58
Obr. 6	<i>Graf – motiv k dobrovolnictví (dle oborů)</i>	60
Obr. 7	<i>Graf – zdroj informací (celkem)</i>	61
Obr. 8	<i>Graf - oblast zájmu aktivních dobrovolníků</i>	63
Obr. 9	<i>Graf - oblasti nejvyšší potřeby dobrovolníků</i>	66
Obr. 10	<i>Graf – zaměření na věkové kategorie (celkem)</i>	67
Obr. 11	<i>Graf – možná časová dotace (celkem v %)</i>	69
Obr. 12	<i>Graf - vybrané typy projektů (celkem)</i>	70
Obr. 13	<i>Graf - životní hodnoty respondentů (celkem v %)</i>	72
Obr. 14	<i>Graf – zapojení do školního dobrovolnického programu (celkem v %)</i>	74

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1</i>	<i>Porozumění pojmu dobrovolnictví</i>	<i>55</i>
<i>Tab. 2</i>	<i>Zapojení do dobrovolnické činnosti</i>	<i>58</i>
<i>Tab. 3</i>	<i>Motiv k dobrovolnictví</i>	<i>59</i>
<i>Tab. 4</i>	<i>Zdroj informací</i>	<i>61</i>
<i>Tab. 5</i>	<i>Oblast zájmu.....</i>	<i>62</i>
<i>Tab. 6</i>	<i>Oblast zájmu aktivních dobrovolníků.....</i>	<i>63</i>
<i>Tab. 7</i>	<i>Výpočet Kendallova koeficientu shody.....</i>	<i>64</i>
<i>Tab. 8</i>	<i>Oblasti nejvyšší potřeby dobrovolníků.....</i>	<i>65</i>
<i>Tab. 9</i>	<i>Zaměření na věkové kategorie.....</i>	<i>66</i>
<i>Tab. 10</i>	<i>Možná časová dotace</i>	<i>68</i>
<i>Tab. 11</i>	<i>Vybrané typy projektů</i>	<i>69</i>
<i>Tab. 12</i>	<i>Specifické vlastnosti a dovednosti</i>	<i>71</i>
<i>Tab. 13</i>	<i>Životní hodnoty respondentů (dle oborů).....</i>	<i>73</i>
<i>Tab. 14</i>	<i>Zapojení do školního projektu dobrovolnictví</i>	<i>74</i>

SEZNAM PŘÍLOH

PI Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

1) Jste: MUŽ / ŽENA ?

„Dobrovolníkem je každý, kdo ze své dobré vůle, ve svém volném čase a bez nároku na finanční odměnu vykonává činnost ve prospěch jiných lidí. Dobrovolníkem může být kdokoliv, protože každý z nás umí něco, co může poskytnout ostatním.“

2) Jaké životní hodnoty jsou pro Vás nejdůležitější? Vyjmenujte 5 hodnot, sestupně od nejdůležitějších:

3) Rozumíte výše uvedené definici „dobrovolnictví“?

- a) ano, vysvětlení plně chápu
- b) ne, není mi to zcela jasné
- c) ano, vím, co tato práce obnáší

4) Byl byste ochoten aktivně se zapojit do dobrovolnické práce?

- a) ano, už jako dobrovolník pracuji
- b) ano, chtěl bych se jí věnovat již nyní
- c) zatím ještě ne
- d) uvažuji o tom do budoucna
- e) nejsem rozhodnut
- f) ne

5) Znáte někoho ve vašem okolí, kdo se této práci věnuje? ANO / NE

6) Využívá Vaše rodina nebo přátelé pomoc dobrovolníka?

- a) ano – doplňte v jaké oblasti
- b) ne

7) Uveďte motiv (nejvíce 3 možnosti) k zapojení do dobrovolnické činnosti:

- a) vyplnění volného času
- b) pocit uspokojení, že jsem užitečný
- c) možnost seznámení se s podobně zaměřenými lidmi, získání nových přátel
- d) osvojení nových znalostí, zkušeností a dovedností
- e) poznání vlastních silných stránek
- f) jiný důvod

8) Jaký způsob získání informací může být podnětem pro Vaše zapojení do dobrovolnické práce:

- a) internet
- b) letáky, plakáty, vývěska
- c) tisk, regionální rozhlasové či televizní vysílání

- d) knihy
 - e) náborové akce na konkrétní činnost
 - f) setkání s osobou, která se v této oblasti angažuje
 - g) škola
 - h) rodina
- 9) Jaká oblast dobrovolnictví by Vás zajímala, případně v jaké oblasti už pracujete:
- a) zájmová činnost (sportovní či kulturní kroužky)
 - b) spolková činnost (např. sbor dobrovolných hasičů, český svaz turistů)
 - c) sociální oblast, zdravotnictví (např. návštěva nemocných v nemocnici)
 - d) ekologické projekty (např. třídění odpadu ve škole, odstranění divoké skládky)
 - e) neziskové organizace (organizace zaměřující se na obecně prospěšnou činnost)
 - f) sociální služby (např. domovy seniorů, dětské domovy, chráněné dílny)
 - g) charita, církve (např. pomoc bezdomovcům, matkám v nouzi, sbírky)
 - h) mimořádné události (záplavy v ČR, tajfun na Filipínách)
 - i) jiné (doplňte)
- 10) Uved'te, v jaké oblasti je podle Vás nejvíce potřebná pomoc dobrovolníků:
.....
- 11) Na jakou věkovou kategorii byste se rádi zaměřili nebo se kterou pracujete?
- a) děti do 15 let
 - b) mládež
 - c) dospělí
 - d) senioři
- 12) Jaké své specifické vlastnosti či dovednosti můžete uplatnit při práci dobrovolníka?
.....
- 13) Chtěl byste se věnovat nebo se věnujete:
- a) soustavné, dlouhodobé práci (půl roku a více)
 - b) jen krátkodobé pomoci (týdny, měsíce)
 - c) konkrétním, jednorázovým akcím
 - d) pomoci v krizových situacích (např. povodně)
- 14) Kolik času měsíčně můžete této činnosti věnovat nebo jí už věnujete?
.....
- 15) Pokud by se Vaše škola zapojila do projektu dobrovolnické činnosti v konkrétní organizaci, měl byste zájem se této práce účastnit?
ANO / NE